

Bakgrunn for vedtak

Søker/sak:	Tellenes Vindpark DA/Tellenes vindkraftverk		
Fylke/kommune:	Rogaland/Sokndal og Lund		
Ansvarlig:	Arne Olsen	Sign.:	
Saksbehandler:	Erlend Bjerkestrand	Sign.:	
Dato:	05 NOV 2012		
Vår ref.:	NVE 200701670-49	KE 33/2012	
Sendes til:	Tellenes Vindpark DA og berørte kommuner. Hørings- og orienteringsinstanser informeres om vedtaket		

Middelthuns gate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
E-post: nve@nve.no
Internett: www.nve.no

Org. nr.:
NO 970 205 039 MVA
Bankkonto:
0827 10 14156

Tellenes Vindpark DA. Tellenes vindkraftverk med nettilknytning. Bakgrunn for vedtak

Konklusjon

Etter Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) sin vurdering utgjør konsesjonssøknaden med konsekvensutredning, innskutte merknader, møter og befaring et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for å avgjøre om Tellenes vindkraftverk skal meddeles konsesjon, og på hvilke vilkår en konsesjon eventuelt skal gis.

Etter NVEs vurdering er de samlede fordeler ved anlegget større enn ulempene tiltaket medfører. NVE vil derfor gi Tellenes Vindpark DA konsesjon i medhold av energiloven § 3-1 for å bygge og drive Tellenes vindkraftverk med nettilknytning og tilhørende infrastruktur. Det gis konsesjon for en installert effekt på inntil 200 MW.

NVE har lagt vekt på at det er gode vindforhold i planområdet og at Tellenes vindkraftverk vil bidra til at Norge kan oppfylle forpliktelsene knyttet til EUs fornybardirektiv.

De viktigste negative virkningene av tiltaket er etter NVEs vurdering knyttet til støy og samlede virkninger av flere vindkraftverk i Rogaland og Vest-Agder. NVE har satt vilkår om at vindkraftverket skal detaljplanlegges slik at ingen helårs- eller fritidsboliger skal berøres av et støynivå på over L_{den} 45 dBA. NVE mener at Tellenes vindkraftverk vil gi et relativt lite bidrag til de samlede negative virkningene av de konsesjonsgitte vindkraftverkene i regionen. Selv om de samlede virkningene vektlegges, er tiltakets bidrag etter NVEs vurdering ikke av en slik grad at konsesjonssøknaden bør avslås som følge av dette.

NVE har satt en rekke vilkår til konsesjonen, herunder blant annet vilkår om maksimalt støynivå, maksimalt skyggekastomfang, avbøtende tiltak for friluftsliv, utarbeidelse av miljø-, transport og anleggsplan og tiltak knyttet til nedleggelse av anlegget. NVE forutsetter at anlegget bygges og drives i henhold til krav i Forskrift om beredskap i kraftforsyningen.

Innhold

1	Innledning	3
2	Søknadene	3
2.1	Søknad om konsesjon for Tellenes vindkraftverk med tilhørende infrastruktur	3
2.2	Søknad om ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse	4
2.3	Kart over planområdet	4
3	Behandlingsprosess	4
3.1	Generelt om NVEs behandlingsprosess	4
3.2	Høring av meldinger, søknader og konsekvensutredninger	5
3.3	Befaring	5
3.4	Innkomne merknader	5
4	Tematisk vurdering av Tellenes vindkraftverk	6
4.1	Vindressurser, økonomi og produksjon	6
4.2	Nettilknytning og systemtekniske forhold	7
4.3	Forhold til andre planer	9
4.4	Landskap og visuelle virkninger	10
4.5	Kulturminner og kulturmiljøer	11
4.6	Friluftsliv	11
4.7	Reiseliv	13
4.8	Naturmangfold	14
4.9	Inngrepsfrie naturområder (INON) og vernede områder	19
4.10	Støy	20
4.11	Skyggekast og refleksblink	21
4.12	Ising og iskast	21
4.13	Landbruk og skogbruk	22
4.14	Drikkevann og forurensning	22
4.15	Andre samfunnsvirkninger	23
4.16	Veier og transport	25
4.17	Forhold til gruvedrift	26
4.18	Annet	26
5	Samlet vurdering av Tellenes vindkraftverk	27
5.1	Bakgrunn	28
5.2	Metodikk for vurdering	28
5.3	Samlet vurdering av økonomi og virkninger som er vektlagt av NVE	29
6	NVEs vedtak	31
7	Konsesjonsvilkår	32
8	NVEs vurdering av ekspropriasjon og forhåndstiltredelse	35
8.1	Søknad om ekspropriasjon	35
8.2	NVEs vurdering av ekspropriasjon	35
8.3	Søknad om forhåndstiltredelse	36
	Vedlegg. Tematiske konfliktvurderinger, innkomne merknader og vurdering av beslutningsgrunnlaget	36
1	Tematiske konfliktvurderinger	36
2	Innkomne merknader	37
3	Vurdering av beslutningsgrunnlaget	46
3.1	Innledning	46

3.2	Landskap.....	46
3.3	Kulturminner.....	46
3.4	Naturmangfold.....	46
3.5	Støy og skyggekast	48
3.6	Andre forhold.....	49
3.7	Samlet vurdering av konsekvensutredningen	49

1 Innledning

NVE vil i dette dokumentet, *Bakgrunn for vedtak for Tellenes vindkraftverk*, beskrive NVEs behandling av søknaden om Tellenes vindkraftverk og presentere de vurderinger NVE har lagt til grunn for vedtaket i saken. Vedtaket i saken er gjort i medhold av energiloven § 3-1.

NVEs beslutningsgrunnlag i saken består av søknaden med konsekvensutredning, innkomne merknader og NVEs fagkunnskap om vindkraft. I kapittel 4 presenteres NVEs vurdering av prosjektets virkninger tematisk. I kapittel 5 sammenstilles de virkningene NVE mener bør vektlegges i saken. Videre presenteres en avveining av de vektlagte virkningene og en helhetlig vurdering av søknaden om Tellenes vindkraftverk. I kapittel 6 presenteres NVEs vedtak i saken.

Sammenfatninger av innkomne merknader er lagt i vedlegg til dette dokumentet, sammen med en vurdering av beslutningsgrunnlaget i saken. Presentasjon av NVEs rammeverk i vindkraftsaker og introduksjon til viktige fagområder i saksbehandlingen er vedlagt elektronisk. Dette dokumentet er å finne på saken på NVEs nettsider www.nve.no/vindkraft (huk av for ”gitt konsesjon”).

2 Søknadene

2.1 Søknad om konsesjon for Tellenes vindkraftverk med tilhørende infrastruktur

Norsk Hydro ASA søkte 7.4.2006 om konsesjon for Tellenes vindkraftverk i Sokndal og Lund kommuner, Rogaland fylke. Det ble søkt om en utbygging på inntil 170 MW innenfor tre delområder. Dette prosjektet ble overtatt av Zephyr AS i 2010. NVE oversendte 24.3.2011 krav om oppdatering av søknad med konsekvensutredning, og Zephyr sendte inn en ny søknad om Tellenes vindkraftverk 21.12.2011. Det søkes nå om utbygging av et vindkraftverk på inntil 200 MW innenfor tre delområder.

Norsk Vind Energi AS søkte 3.4.2006 om konsesjon for Helleheia vindkraftverk i Sokndal kommune. Det ble søkt om en utbygging på inntil 60 MW. Planområdet for Helleheia vindkraftverk tilsvarte i all hovedsak delområde 1 for Tellenes vindkraftverk.

Zephyr AS og Norsk Vind Energi AS sendte 19.9.2012 et brev til NVE der det fremgår at selskapene har inngått en samarbeidsavtale om Tellenes vindkraftverk og Helleheia vindkraftverk. Det er i den forbindelse stiftet et nytt selskap, Tellenes Vindpark DA, som nå eier begge vindkraftprosjektene. I brevet bes det om at NVE skal vurdere arealene innenfor begge planområdene i sin sluttbehandling av saken.

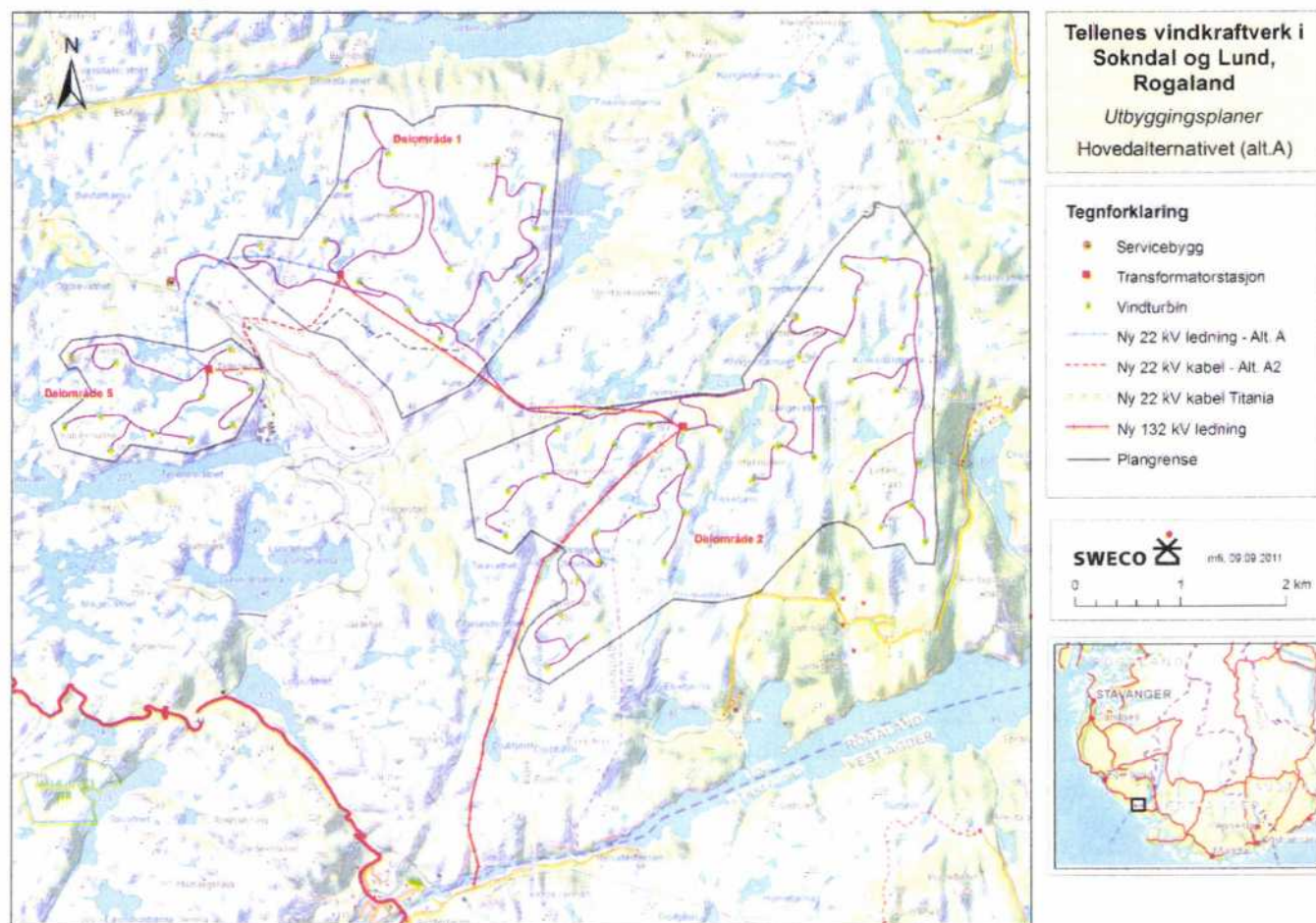
Søknaden slik den foreligger i dag gjelder altså et vindkraftverk på ca. 200 MW innenfor planområdene til tidligere omsøkte Tellenes vindkraftverk og Helleheia vindkraftverk. Planområdet ligger ca. fem kilometer øst for Hauge i Dalane, og har et areal på 16 km². Området ligger 200-400 moh. Adkomstveien er planlagt fra eksisterende vei til Titania gruver, som ligger rett ved planområdet. Vindkraftverket er planlagt tilknyttet nettet via en ca 9 kilometer lang 132 kV produksjonsradial til Åna-Sira transformatorstasjon. I brev av 22.10.2012 presiserte Tellenes Vindpark DA at søknaden omfatter alle nettanleggene som er beskrevet i rapporten om nettilknytning av 21.12.2011. Det ble

samtidig informert om at Sira-Kvina Kraftselskap er bedt om å søke konsesjon for de planlagte anleggene i Åna-Sira transformatorstasjon, under henvisning til tilknytningsplikten jf. energiloven og energilovforskriften § 3-4.

2.2 Søknad om ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse

Zephyr AS har i sin søknad om Tellenes vindkraftverk skrevet at de har som mål å inngå minnelige avtaler med alle berørte grunneiere. I de tilfeller det ikke lar seg gjøre å komme frem til minnelige avtaler søker de om ekspropriasjonstillatelse i medhold av oreigningslova § 2 pkt. 19 om nødvendig grunn og rettigheter for bygging og bruk av internveier og for bygging og drift av Tellenes vindkraftverk med nettilknytning. De søker også om forhåndstiltredelse, jf. oreigningslova § 25. Norsk Vind Energi har ikke søkt om ekspropriasjonstillatelse for sitt planområde.

2.3 Kart over planområdet

Figur 1. Kart over planområdet

3 Behandlingsprosess

3.1 Generelt om NVEs behandlingsprosess

Behandling av større vindkraftsaker starter med at NVE mottar en melding. Meldingen er en tidlig varsling av igangsatt planlegging av et vindkraftverk, og fremmes i medhold av plan- og bygningslovens regler om konsekvensutredning. Etter en omfattende høringsrunde av meldingen,

meddeler NVE tiltakshaver et utredningsprogram som beskriver hvilke utredninger som må gjennomføres før en søknad kan behandles. Når en søknad med konsekvensutredning er mottatt, sender NVE også denne på en omfattende høring. Under begge høringsrundene gjennomføres det møter med lokale og regionale myndigheter og folkemøter.

På bakgrunn av søknad med konsekvensutredning, møter, høringsuttalelser, eventuelle tilleggsutredninger, befaringer og egne vurderinger avgjør NVE om beslutningsgrunnlaget er godt nok og om tiltaket skal meddeles konsesjon. Tematiske konfliktvurderinger og eventuelle regionale planer for vindkraft utgjør også en del av NVEs beslutningsgrunnlag. NVEs vedtak kan påklages til Olje- og energidepartementet. Hele behandlingsprosessen fra melding til endelig vedtak tar minst to til tre år.

3.2 Høring av meldinger, søknader og konsekvensutredninger

3.2.1 Høring av meldinger

NVE mottok 7.4.2005 melding om planlegging av Tellenes vindkraftverk, og 14.4.2005 mottok NVE melding om planlegging av Helleheia vindkraftverk. Meldingene var utarbeidet i henhold til plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredning.

Meldingen ble sendt på høring til berørte interesser i brev av henholdsvis 12.4.2005 og 20.4.2005, og NVE arrangerte møter med lokale og regionale myndigheter og offentlig møte i Sokndal og Lund kommuner 10.5.2005. Utkast til utredningsprogram for tiltakene ble forelagt Miljøverndepartementet før NVE fastsatte utredningsprogrammene for vindkraftverkene 6.10.2005. Behandlingen av meldingen er beskrevet i NVEs notater *Bakgrunn for KU-program for Tellenes vindkraftverk* og *Bakgrunn for KU-program for Helleheia vindkraftverk* av 6.10.2005

3.2.2 Høring av konsesjonssøknader med konsekvensutredning

NVE mottok konsesjonssøknad med konsekvensutredning for Helleheia vindkraftverk med nettilknytning 3.4.2006, og for Tellenes vindkraftverk med nettilknytning fra Norsk Hydro ASA 7.4.2006. Dokumentene ble sendt på offentlig høring 30.5.2006. I forbindelse med høringen ble det holdt møter med lokale og regionale myndigheter og offentlig møte i Sokndal og Lund kommuner 12.6.2006. Etter at Zephyr overtok Tellenes vindkraftverk fra Norsk Hydro, sendte NVE krav om oppdatering av søknad med konsekvensutredning for Tellenes vindkraftverk. NVE mottok 21.12.2011 oppdatert søknad med konsekvensutredning. Disse dokumentene ble sendt på offentlig høring 16.1.2012. I forbindelse med høringen ble det holdt møter med lokale og regionale myndigheter og offentlig møte i Sokndal og Lund kommuner 31.1.2012.

3.3 Befaring

NVE foretok en befaring i planområdet 31.1.2012.

3.4 Innkomne merknader

De innkomne merknadene til den oppdaterte søknaden om Tellenes vindkraftverk med nettilknytning er sammenfattet i vedlegg 2. Merknadene til de opprinnelige søknadene om Tellenes vindkraftverk og Helleheia vindkraftverk er ikke sammenfattet, men er gjennomgått av NVE.

De berørte kommunene, Rogaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Rogaland er positive til etablering av Tellenes vindkraftverk. Kommunene har noen forutsetninger for sine vedtak om ja til vindkraftverket. Disse forutsetningene handler blant annet om støy og veinett. Direktoratet for naturforvaltning mener fuglelivet og områder med kystlynghei burde vært bedre undersøkt. Flere privatpersoner er kritiske til prosjektet. Noen er bekymret for støy fra vindkraftverket, og i tillegg

påpekes virkninger for friluftsliv og naturmangfold. Vindkraftverket er delvis planlagt på eiendommen til Titania AS, som har en rekke krav og spørsmål til prosessen rundt etablering av vindkraftverket og forholdet til gruvevirksomheten i Titania gruver.

Forsvarsbygg og Direktoratet for naturforvaltning/Riksantikvaren har oversendt tematisk konfliktvurdering for tiltaket. Tellenes vindkraftverk er gitt konfliktkategori C (kan påvirke Forsvarets kommunikasjonsutstyr) for temaet *forsvar*, og konfliktkategori C for temaet *miljø og kulturminner*.

4 Tematisk vurdering av Tellenes vindkraftverk

NVE vil i dette kapittelet gi en tematisk vurdering av Tellenes vindkraftverk. De temaer og virkninger som vektlegges i konsesjonsbehandlingen av prosjektet veies opp mot hverandre i den samlede vurderingen presentert i kapittel 5.

4.1 Vindressurser, økonomi og produksjon

Tiltakshaverne viser i søknaden til at det har vært målt vind i planområdet for Tellenes vindkraftverk siden 2005, og skriver at det fortsatt står én målemast i delområde 1 (Helleheia). Det er målt vind i fire høyder; 10, 30, 48 og 50 meter. På grunnlag av disse vindmålingene, sammenligninger med andre vindmålemaster i området og langtidskorrigering med meteorologiske data er det beregnet gjennomsnittlig vindhastighet i 80 meters høyde ved målemastene:

- Helleheia: 7,3 m/s
- Langskorsheia: 8,4 m/s
- Lefjell: 7,8 m/s
- Kalveknuten: 8,3 m/s

Dersom beregningene fra alle fire målemaster sammenstilles, blir gjennomsnittlig vindhastighet ca. 7,7 m/s. Tiltakshaver har informert NVE om at målemasten på Helleheia er lokalisert på et punkt som ikke er representativt for hele delområdet. Norsk Vind Energi opplyste i den opprinnelige søknaden om Helleheia vindkraftverk at de hadde målt vind på Helleheia, og at gjennomsnittlig vindhastighet i 100 meters høyde var beregnet til 7,9 m/s.

Antall årlige brukstimer på merkeeffekt er beregnet til 2989 før tap er innarbeidet i beregningene. Ved en utbygging på 192 MW (hovedalternativet) er det beregnet at vindkraftverket vil produsere 519 GWh/år. I denne beregningen er det innarbeidet et tap på 11 %. Antall brukstimer er dermed redusert til 2703. Tiltakshaver har beregnet investeringskostnadene ved en utbygging på 192 MW til å bli 2070 millioner kroner. Drifts- og vedlikeholdskostnadene er beregnet til å bli 14,62 øre/kWh. De samlede produksjonskostnadene er beregnet til 56,99 øre/kWh med rentabilitet på 8 % og levetid på 20 år.

NVEs vurdering av økonomien til Tellenes vindkraftverk tar utgangspunkt i vindforhold, infrastrukturkostnader og drifts- og vedlikeholdskostnader. De beregnede vindforholdene i søknaden (7,7 m/s) er etter NVEs vurdering et noe lavt estimat. Tiltakshavers opplysninger om målemasten på Helleheia, Norsk Vind Energis målinger på Helleheia og Kjeller Vindteknikks vindkart over Norge tilsier at den gjennomsnittlige vindhastigheten i planområdet er i overkant av 8 m/s. RIX-verdiene (terrengkompleksitet) i planområdet er ifølge Kjeller Vindteknikks kart 20-40 %. Tiltakshaver har beregnet turbulensintensiteten til å være 16 %. NVE legger til grunn at området har en terrengkompleksitet som tilsier at turbulens kan ha negative virkninger for produksjonen. Tiltakshaver har beregnet produksjonstap på ca. 1 % på grunn av ising. NVE legger Kjeller Vindteknikks isingskart til grunn, og slutter seg til tiltakshavers beregning.

Selv om planområdet har en relativt høy terrengkompleksitet, er området etter NVEs vurdering godt egnet til vindkraft. En gjennomsnittlig vindhastighet på ca. 8 m/s og forholdsvis stabile vinder i området tilsier et relativt høyt antall brukstimer ved god detaljplanlegging og riktig valg av vindturbin type. Etter NVEs vurdering er tiltakshavers anslag på 2703 brukstimer realistisk. Usikkerhet rundt turbulens og valg av turbin type gjør at antall brukstimer kan bli noe mindre, men NVEs vurdering om vindhastigheter på ca. 8 m/s tilsier sammen med stadig utvikling av turbin teknologi at anslaget også kan ha en oppside.

NVE legger til grunn at kostnadene for nettilknytning vil være relativt store, men at kostnader til annen infrastruktur vil være relativt små sammenlignet med andre vindkraftprosjekter i Norge. Vi har gjort en egen økonomisk vurdering av prosjektet, og vurderer tiltakshavers anslag på investeringskostnader og drifts-/vedlikeholdskostnader som realistisk. En investeringskostnad på 2,07 milliarder NOK for et vindkraftverk på 192 MW med 2700 brukstimer betyr at Tellenes vindkraftverk vil være et godt økonomisk prosjekt sammenlignet med andre vindkraftprosjekter i Norge. Etter NVEs vurdering vil Tellenes vindkraftverk være et konkurransedyktig prosjekt i det norsk-svenske sertifikatmarkedet.

Målinger og beregninger av vindforholdene i planområdet tilsier en årsmiddelvind på 8 m/s i 80 meters høyde. Det er beregnet et tap på 11 %, på grunn av blant annet terrengkompleksiteten, som kan ha negative virkninger for produksjonen. Etter NVEs vurdering er tiltakshavers anslag om antall brukstimer og investeringskostnad realistiske. En investeringskostnad på 2,07 milliarder NOK for et vindkraftverk på 192 MW med 2700 brukstimer tilsier at Tellenes vindkraftverk vil være et godt økonomisk prosjekt sammenlignet med andre vindkraftprosjekter i Norge. Etter NVEs vurdering vil Tellenes vindkraftverk være et konkurransedyktig prosjekt i det norsk-svenske sertifikatmarkedet.

4.2 Nettilknytning og systemtekniske forhold

Norsk kraftforsyning karakteriseres ved sterk avhengighet av vannkraft, betydelig reduksjon i produksjonen i tørre år og begrenset reell importmulighet fra utlandet. Etablering av mer kraftproduksjon i Norge vil derfor gi økt forsyningssikkerhet, og det omsøkte anlegget vil bidra positivt i denne sammenheng. Produksjonen fra vindkraftverket vil være høyest i vinterhalvåret, da også kraftbehovet i Norge er størst.

4.2.1 Nettkapasitet

Lyse Elnett skriver at det er usikkert om det vil være ledig nettkapasitet til Tellenes vindkraftverk uten forsterkning av sentralnettet. De informerer om at de har utført en statisk analyse som viser at tiltak som ombygging av vestre korridor til 420 kV, temperaturoppgradering av linjene Feda - Åna-Sira og Bjerkreim - Stokkeland og bygging av ny sentralnettslinje mellom Lyse og Stølaheia kan gjøre det forsvarlig å tilknytte mer vindkraft. De skriver at det er mulig utbyggingen av hele eller deler av Tellenes vindkraftverk må vente til ett eller flere av disse tiltakene er gjennomført. De mener også det må utføres en dynamisk analyse for å finne ut hvor mye vindkraft som faktisk kan tilknyttes nettet, og skriver at vindkraftkonsesjonærene må regne med å være med på å dekke kostnader for dynamisk analyse og nødvendige nettforsterkningstiltak. Statnett påpeker at det er avgjørende med en hensiktsmessig fordeling av vindkraft i nettet for at mest mulig vindkraft skal bli realisert i regionen. Ny produksjon i Åna-Sira må ifølge Statnett derfor ses i sammenheng med produksjon i nye Bjerkreim transformatorstasjon.

Det foreligger i dag omfattende vindkraftplaner i nettregion 8, som omfatter Rogaland sør for Boknafjorden og Vest-Agder, og det er usikkert om det i dag er plass til mer vindkraftproduksjon enn

det som allerede er gitt konsesjon. NVE slutter seg til Lyse Elnetts uttalelse om at det må utføres en dynamisk analyse for å finne ut hvor mye vindkraft som kan tilknyttes nettet. Siden det foreligger flere planer om tiltak som kan bedre nettkapasiteten, er det likevel sannsynlig at det vil være ledig nettkapasitet for Tellenes vindkraftverk før 2020. Ved en eventuell konsesjon til Tellenes vindkraftverk vil NVE fastsette vilkår om at anleggsarbeidene ikke kan igangsettes før det er dokumentert at det er tilstrekkelig nettkapasitet i regionen.

4.2.2 Alternativer for nettilknytning

Det er omsøkt fire alternativer for nettilknytningen. Alternativene er basert på to ulike utbyggingsplaner for vindkraftverket. I og med at Norsk Vind Energi og Zephyr har slått sine prosjekter sammen, foreligger det nå et nytt planområde for Tellenes vindkraftverk. Dette planområdet tilsvarer i stor grad utbyggingsalternativ A for det opprinnelige Tellenes vindkraftverk. NVE vil derfor vurdere nettilknytningsalternativene A og A2. Alternativ B er utformet som en løsning dersom forholdet til Titania gruver umuliggjør en utbygging på Titanias eiendom. Dersom det gis konsesjon til alternativ A, og det ikke oppnås enighet med Titania, må eventuelt tiltakshaver søke på nytt om alternativ B1 og B2 for nettilknytning.

Alternativ A og A2 er hovedsakelig like løsninger. Begge alternativene omfatter to 22/132 kV transformatorer i henholdsvis delområde 1 og 2, i tillegg til en 22/66 kV transformator i delområde 5. Transformatoren i delområde 5 er planlagt for å gi reserveforsyning til Titania gruver. Det planlegges en 4 kilometer lang 132 kV luftledning med tverrsnitt på FeAl 150 mellom delområde 1 og delområde 2, og en 5 kilometer lang 132 kV luftledning med linetype og tverrsnitt 3xFeAl 240 mellom planområdet og Åna-Sira transformatorstasjon. 132 kV-ledningene planlegges med kreosotimpregnerte trestolper med stål eller limtretraverser i H-mast-konfigurasjon.

Forskjellen mellom alternativ A og A2 er at alternativ A omfatter en ca. 2 kilometer lang 22 kV luftledning mellom delområde 1 og delområde 5, mens alternativ A2 omfatter en ca. 2 kilometer lang 22 kV kabel mellom de samme delområdene. Det fremgår av søknaden at alternativ A2 er ca. 1,5 millioner kroner dyrere enn alternativ A.

Dersom det gis konsesjon, krever NMF at nettilknytningen bygges med jordkabel.

NVE har vurdert alternativ A og A2 opp mot hverandre. I denne vurderingen har vi lagt vekt på at området der kraftledningen planlegges trolig er en del av et hubroterritorium. Hubro er utsatt for elektrokusjon ved 22 kV-luftledninger. Omfanget av hubro i området er usikkert, og NVE legger derfor føre var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9, til grunn. Etter NVEs vurdering utgjør kabling av 22 kV-linjen et godt avbøtende tiltak for hubro. Selv om alternativ A, med luftledning, er 1,5 millioner kroner dyrere enn alternativ A2, vil NVE gi konsesjon for alternativ A2 dersom det gis konsesjon for vindkraftverket. Kabling av 132 kV-linjene er kostbart, og dette er etter NVEs vurdering ikke et realistisk alternativ.

4.2.3 Nettilknytning av flere vindkraftverk

Lyse Elnett ber om gjennomtenkte planløsninger for å få plass til transformatorer for tilknytning av flere vindkraftverk. I den sammenheng mener de at 132 kV-linja Åna-Sira - Tellenes bør være en duplex-linje, slik at for eksempel Fruknuten og Dufjellet vindkraftverk kan knyttes til den samme linja i fremtiden.

NVE viser til at de aktuelle vindkraftprosjektene, Fruknuten og Dufjellet, som kan ha nytte av felles nettilknytning til Åna-Sira, eies av Zephyr, som er majoritetseier av Tellenes vindkraftverk. Dersom

Zephyr ser det som hensiktsmessig å samordne nettilknytning til flere vindkraftverk, står de fritt til å søke om slike løsninger.

Lyse Elnett mener også at det ved dimensjonering av sentralnettstransformator for tilknytning bør legges til rette for at flere av de planlagte vindkraftverkene i området kan tilknyttes nettet.

NVE viser til at eier av sentralnettstransformator har tilknytningsplikt for vindkraftverkene som planlegges tilknyttet Åna-Sira, og forutsetter at eier omsøker hensiktsmessige løsninger i sitt anlegg.

4.3 Forhold til andre planer

Tiltaket er lokalisert i nærhet til andre planlagte vindkraftverk, og samlede virkninger av flere vindkraftverk og kraftledninger i området er vurdert under relevante temaer. Forholdet til ny fylkesvei 44 og Titania gruver er vurdert i henholdsvis kapittel 4.16 og 4.17.

Fylkesdelplan for vindkraft i Rogaland

Miljøverndepartementet og Olje- og energidepartementet har gjennom "Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk (T-1458)" oppfordret fylkene til å utarbeide regionale planer for vindkraft. Det er videre gitt anbefalinger om hvordan slike planer bør innrettes. I henhold til retningslinjene skal godkjente regionale planer være retningsgivende for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i fylket.

Godkjente regionale planer skal inngå i grunnlaget for NVEs behandling av enkeltprosjekter lokalisert innenfor planområdet. Søknader som er lokalisert i områder som i planen er vurdert å være spesielt konfliktfylte, bør normalt ikke imøtekommes. NVE må imidlertid alltid foreta en konkret vurdering av alle fordeler og ulemper i hvert tilfelle, inkludert mulighetene for avbøtende tiltak.

Rogaland fylkeskommune har utarbeidet en fylkesdelplan for vindkraft. Denne planen ble vedtatt av Rogaland fylkesting 18.9.2007, og godkjent av Miljøverndepartementet 8.1.2009. I fylkesdelplanen er ytre del av fylket delt opp i ja-, kanskje- og nei-områder. Tellenes vindkraftverk planlegges i ja-områder, men en liten del av planområdet er avmerket som "Nedbørfelt fra drikkevann der eventuell vindkraftutbygging må avklares med Mattilsynet".

NVE understreker at vindkraftprosjekter vurderes på grunnlag av konkrete virkninger, og at konsekvensutredninger knyttet til vindkraftprosjekter er grundigere enn utredningene som legges til grunn i fylkesdelplanen. Fylkesdelplanen for vindkraft er et retningsgivende verktøy, og ikke en bindende plan.

Kommuneplanenes arealdel

Det fremgår av Sokndal kommunes kommuneplan at vindkraftverket er planlagt i LNF-områder, områder som er avsatt til råstoffutvinning, områder som planlegges avsatt til råstoffutvinning og i nedslagsfelt for drikkevann. Det fremgår videre at et alternativ for ny fylkesvei 44 tidligere ble planlagt gjennom planområdet. I kommuneplanen for Lund kommune er planområdet dekket av et LNF-område, hvorav en mindre del er et LNF-N-område. NVE konstaterer at begge kommunene er positive til vindkraftverket selv om planområdet ikke er tatt med i kommuneplanenes arealdel. Dersom det gis konsesjon til vindkraftverket, må konsesjonær søke om dispensasjon fra kommuneplanen. Virkninger for drikkevann, fylkesvei 44 og gruverdrift er vurdert i henholdsvis kapittel 4.14, 4.16 og 4.17.

NVE konstaterer at vindkraftverket planlegges i ja-områder i fylkesdelplanen for vindkraft. Det fremgår av kommuneplanene til Lund og Sokndal kommuner at vindkraftverket kan komme i konflikt med andre tiltak. Kommunene er likevel positive til tiltaket.

4.4 Landskap og visuelle virkninger

Plan- og influensområdet ligger i henhold til Norsk Institutt for skog og landskaps nasjonale referansesystem for landskap i landskapsregion 18, *Heibygdene Dalane og Jæren, underregion 18.1 Dalane*. Området beskrives i konsekvensutredningen som variert, med glattskurte berg, velholdt kulturlandskap, frodige daler og tett og spredt bebyggelse. Områdene rundt planområdet er delt opp i landskapssoner som er verdivurdert i henhold til metodikk i Håndbok 140. Planområdet ligger i landskapssonen som omtales som *Tellenes*. Denne landskapssonen vurderes til å ha liten verdi, blant annet fordi gruvevirksomhet preger området. Delområdene Jøssingfjorden og Blåfjell/Guddalsvatnet vurderes til å ha stor verdi, og delområdene Åna-Sira og Barstad vurderes til å ha middels til stor verdi. I tillegg vurderes stedet Sokndalstrand til å ha stor verdi. På grunnlag av verdivurderingen og en omfangsvurdering er de fleste delområdene gitt en konsekvensgrad på liten eller middels negativ. Delområdet Blåfjell/Guddalsvatnet ligger relativt nær planområdet, og konsekvensgraden i dette området er satt til stor negativ. Det fremgår av konsekvensutredningen at vindkraftverket til dels vil være dominerende i landskapet, og at vindturbinene vil bryte med den kulturhistoriske opplevelsen i dalen. Delområdet Jøssingfjorden har stor verdi, og selv om bare noen få vindturbiner vil bli synlige, er konsekvensgraden satt til middels til stor negativ. Vindkraftverket vil ikke være synlig fra Sokndalstrand. Samlet sett er tiltaket vurdert til å ha middels (til stor) negativ konsekvens for landskap.

Flere høringsinstanser er bekymret for visuelle virkninger av Tellenes vindkraftverk.

Vindkraftverket vil kunne oppleves som visuelt dominerende ved deler av den nærliggende bebyggelsen, særlig på Hauge. Etter NVEs vurdering kan Tellenes vindkraftverk påvirke landskapsverdiene lokalt. NVE legger til grunn at vindkraftverket lokalt kan oppfattes som et stort inngrep som vil påvirke landskapsopplevelsen rundt vindkraftverket. En vindkraftetablering vil tilføre området et teknisk, moderne og industrielt landskapselement som vil prege landskapskarakteren i området. NVE vektlegger imidlertid at selve planområdet er sterkt berørt av gruvevirksomhet, og at store deler av planområdet derfor ikke oppleves som uberørt natur. De viktigste negative visuelle virkningene av vindkraftverket vil etter NVEs vurdering være knyttet til synligheten fra Hauge, Blåfjell/Guddalsvatnet, boliger og hytter nær planområdet og friluftsliv i området. Virkningene for hytter og friluftsliv er vurdert i kapittel 4.6. Etter NVEs vurdering er likevel de visuelle virkningene relativt små sammenlignet med andre vindkraftprosjekter av lignende størrelse i Norge.

NVE vil understreke at det foreligger mange planer om vindkraftverk i regionen. Dersom de fleste av disse planene realiseres, kan landskapet i Sør-Rogaland oppleves som preget av vindturbiner. Mange vil være negative til en slik utvikling. Dette er noe NVE vektlegger i saksbehandlingen av vindkraftverk i Rogaland og i prioriteringen av saker som skal behandles. Samtidig vil NVE påpeke at Dalane markedsføres som en fornybarregion, og at vindkraftverket kan bidra til dette inntrykket. Vindkraftverk kan av enkelte oppfattes som et positivt landskapselement fordi det representerer elektrisitetsproduksjon basert på en fornybar energikilde, og slik bidrar til å møte det moderne samfunns etterspørsel etter energi.

Etablering av Tellenes vindkraftverk vil etter NVEs vurdering føre til at landskapets karakter vil bli endret. Vindkraftverket vil bli godt synlig fra bebyggelsen på Hauge og fra enkelte andre områder med bebyggelse og kulturminner. Dette kan påvirke landskapsopplevelsen. Etter NVEs vurdering er likevel de visuelle virkningene relativt små sammenlignet med andre

vindkraftprosjekter av lignende størrelse i Norge. NVE vil understreke at det foreligger mange planer om vindkraftverk i regionen. Samlede landskapsvirkninger vektlegges derfor i saksbehandlingen av alle vindkraftverk i Sør-Rogaland og i prioriteringen av saker som skal behandles.

4.5 Kulturminner og kulturmiljøer

Rogaland fylkeskommune har gjennomført undersøkelser jf. kulturminneloven § 9 i planområdet, og det er ikke registrert kulturminner eller -miljøer som vil bli fysisk berørt av tiltaket. Det mulig automatisk fredete kulturminnet Skrivarfjellet og flere etterreformatoriske tufter ligger innenfor planområdet, og vil bli visuelt berørt av vindkraftverket. Omfanget av de visuelle virkningene har gjort at konsekvensgraden er satt til middels negativ for kulturminnene i planområdet. Utenfor planområdet er virkningene ifølge konsekvensutredningen små/ubetydelige. Den samlede konsekvensgraden er satt til liten negativ.

Etter NVEs vurdering kan realisering av Tellenes vindkraftverk medføre noe reduksjon av opplevelsesverdien til kulturminnene og -miljøene som blir visuelt berørt. Samtidig mener NVE at antall påvirkede kulturminner og -miljøer, kulturminnenes og -miljøenes verdi, avstand til vindkraftverket og graden av påvirkning ikke er av et slikt omfang at hensynet til kulturminner tillegges betydelig vekt i den samlede vurderingen av Tellenes vindkraftverk. NVE vil påpeke at eventuelle funn av kulturminner som gjøres ved gjennomføringen av tiltaket straks skal varsles Rogaland fylkeskommune, og at alt arbeid skal stanses inntil vedkommende myndighet har vurdert/nærmere dokumentert funnet, jf. Lov om kulturminner § 8, 2. ledd.

Tellenes vindkraftverk vil medføre visuelle virkninger for enkelte kulturminner og -miljøer i plan- og influensområdet. Virkningene er etter NVEs vurdering ikke av et slikt omfang at hensynet til kulturminner tillegges betydelig vekt i den samlede vurderingen, jf. kapittel 5, av Tellenes vindkraftverk.

4.6 Friluftsliv

Det fremgår av konsekvensutredningen at friluftslivsverdiene i planområdet er knyttet til jakt på stor- og småvilt. Det finnes ikke hytter innenfor planområdet. Plan- og influensområdet er i konsekvensutredningen inndelt i sju delområder som er verdisatt og konsekvensgradert. Delområde B (Sletteheia-Helleheia-Modalsknuden) og delområde C (som dekker området mellom kommunegrensen Lund/Sokndal og Lundevatnet) er vurdert til å ha middels verdi, og konsekvensgraden er vurdert til middels/stor i begge områdene. Begrunnelsen for konsekvensgraden i delområde B er at turstien Opplev Dalane passerer nær vindkraftverket og at det er noe jakt i området. Begrunnelsen i delområde C er blant annet at området omfatter utsiktspunktet Voreknuden, fiskevann, skiterreng og enkelte hytteområder. Tre delområder er gitt stor verdi, men konsekvensgraden er vurdert til å være mindre fordi avstanden til vindkraftverket er så stor at vindturbinene ikke vil virke dominerende. Den samlede konsekvensgraden for vindkraftverket er satt til middels negativ.

DN skriver at influensområdet har en del attraksjoner, kvaliteter og bruksmuligheter som gjør dem svært verdifulle for friluftsliv, og nevner merkede turstier, utsiktspunkt/turmål, badeplass, "Ruggesteinen" og turmål med historisk interesse. De mener også at planområdet har friluftslivskvaliteter, med unntak av området nærmest Titania gruver. Rune Staddeland er uenig i vurderingen i konsekvensutredningen om at delområde F (Langevatnet-Bronefjellet-Håskogheia i Flekkefjord) sin verdi for friluftsliv er liten, og skriver at en tur på den merkede turløypen mellom Allestad og Gumpesfjell gir en unik naturopplevelse.

Etter NVEs vurdering vil tiltaket endre opplevelsesverdien av friluftslivet flere steder i og rundt planområdet, særlig for brukergrupper som ønsker å oppleve stillhet og urørt natur. De viktigste virkningene er etter NVEs vurdering knyttet til områder i og nær selve planområdet, der naturopplevelsen kan bli dominert av vindturbinene. Dette gjelder særlig utsikten fra Voreknuden. I perioder kan det også bli ferdselsbegrensninger i vindkraftverket på grunn av fare for iskast. NVE legger imidlertid til grunn at jaktaktiviteter i planområdet og all friluftslivsaktivitet i influensområdet kan bedrives som før, selv om opplevelsen blir endret. Med økende avstand til vindturbinene vil påvirkningen på friluftslivsområder og turmål bli mindre, men friluftslivsopplevelsen kan også bli påvirket i områder som Guddalen og i heiområder i Flekkefjord.

NVE vil påpeke at det er god utsikt til det planlagte vindkraftverket i det området som Staddeland omtaler som verdifullt. Avstanden på 2-4 kilometer tilsier at utsikten kan oppleves som preget av vindturbiner. Vi legger imidlertid til grunn at området ikke er vurdert til å ha store friluftslivsverdier og at det bare er Staddeland som har uttalt seg om virkninger for friluftsliv i dette området. Etter NVEs vurdering kan likevel vindkraftverket påvirke enkeltpersoners naturopplevelse i det aktuelle området, og dette legges sammen med andre friluftslivsvirkninger til grunn for NVEs vedtak.

Noen hytteområder øst for vindkraftverket vil bli påvirket av vindkraftverket. Dette gjelder hovedsakelig visuelle virkninger, men også i varierende grad støy. Mange søker til hytter for å oppleve fred og stillhet, og denne opplevelsen kan for noen bli endret dersom vindkraftverket etableres. Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at grenseverdiene for støy skal overholdes for disse hytteområdene. Selv om grenseverdiene for støy overholdes, kan virkningene i hytteområdene likevel for noen oppleves som sjenerende.

Sokndal kommune skriver at forhold til turstien "Opplev Dalane" må forsøkes vektlagt slik at innvirkningen på denne blir minst mulig og at tiltakshaver må gå i dialog med kommunene og Dalane Friluftsråd slik at en legger til rette for ferdsel og friluftsliv og at konsekvensene blir minst mulig.

Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at turstien "Opplev Dalane" skal hensyntas gjennom planleggingen av vindkraftverket. NVE vil også sette vilkår om at tiltakshaver må gå i dialog med kommunene og Dalane Friluftsråd om avbøtende tiltak og tilrettelegging for friluftsliv og ferdsel. Etablering av et vindkraftverk (med veinett) kan også føre til økt bruk av området. Erfaringer fra etablerte norske vindkraftverk, blant annet i Smøla og Lebesby, viser at friluftslivsaktiviteten i vindkraftverk kan være relativt høy, og at syklistene kan bli en ny brukergruppe. NVE viser til forslaget om gang- og sykkelvei fra Voreknuden til veinettet i planområdet. Dette er etter NVEs vurdering et godt avbøtende tiltak for friluftsliv, og dersom det gis konsesjon vil NVE sette vilkår om bygging av en slik gang- og sykkelvei.

Det foreligger i dag planer om flere vindkraftverk i området rundt Tellenes. Dersom noen av disse vindkraftverkene etableres, vil de samlede visuelle virkningene for friluftsliv bli større i noen områder rundt Tellenes vindkraftverk. Dette gjelder særlig heiområdene i Flekkefjord ved en etablering av Stemmeheia, Håskogheia eller Skorveheia vindkraftverk. NVE har gitt konsesjon til flere vindkraftverk langs kysten i Sør-Rogaland og Vest-Agder. Utbygging av disse vindkraftverkene kan medføre at friluftslivsopplevelsen av uberørt natur blir endret i et stort område. Selv om Tellenes vindkraftverk etter NVEs vurdering alene ikke vil medføre store negative virkninger for friluftslivet, vil NVE vektlegge samlede virkninger for friluftsliv i området. Dette vil også vektlegges i saksbehandlingen av andre saker i Rogaland og Vest-Agder og i prioriteringen av saker som skal behandles.

Tellenes vindkraftverk vil bli synlig fra flere lokale friluftslivsområder, og friluftslivsopplevelsen kan etter NVEs vurdering bli påvirket av dette. Dette vil særlig gjelde friluftslivet i

planområdet, ved Voreknuden og i høyereliggende heiområder rundt planområdet. Vindkraftverket kan også medføre virkninger for friluftslivet i form av støy, skyggekast og iskast. Opplevelsen ved hytter nær planområdet kan også bli påvirket. NVE legger imidlertid til grunn at planområdet ikke er et viktig friluftslivsområde, og vurderer at tiltaket alene ikke vil medføre store negative virkninger for friluftsliv. NVE vil likevel vektlegge at en storstilt utbygging av vindkraft langs kysten i Rogaland og Vest-Agder kan påvirke friluftslivet i et stort område.

4.7 Reiseliv

NVE legger til grunn at en vindkraftutbygging kan redusere områdets landskapskvaliteter og prege opplevelsen av landskap og natur i influensområdet. Dette kan for noen redusere interessen for å besøke området. Videre vil etablering av vindturbiner og veier i plan- og influensområdet kunne berøre friluftsliv og reiseliv ved direkte arealbeslag eller gjennom støy, visuelle virkninger og skyggekast.

Det fremgår av konsekvensutredningen at de viktigste virkningene for reiseliv kan være knyttet til naturbasert reiseliv. Dette gjelder særlig den merkede stien ”Opplev Dalane” og sykkelruten ”Nordsjøruta”. Begge disse rutene passerer nær vindkraftverket, og vil bli visuelt berørt. Virkninger for stien Opplev Dalane er vurdert i kapittelet om friluftsliv. Nordsjøruta går gjennom forskjellige kystlandskap i åtte land. NVE legger til grunn at vindkraftverk kan sees mange steder på ruten, og at foto av vindturbiner fremstilles positivt på Nordsjørutas nettsider. En etablering av Tellenes vindkraftverk vil etter NVEs vurdering ikke gi betydelige negative virkninger for sykkelturen på Nordsjøruta. Gjennom utbygging av veinett kan tiltaket gi små positive virkninger for sykkelturen i området. Det kan være sannsynlig at flere av sykkelturene vil ta turen innom vindkraftverket. NVE viser i den sammenheng også til vurderingen i friluftslivskapittelet om sykkelvei mellom det interne veinettet og Voreknuden.

Det foreligger lite kunnskap om samlede virkninger for norsk reiseliv som følge av vindkraftutbyggingen i Norge. I Rogaland planlegges det mange vindkraftverk. Det kan tenkes at en omfattende vindkraftutbygging kan gi negative virkninger ved at naturen i mindre grad kan markedsføres som uberørt. Samtidig legger NVE til grunn at Dalane markedsføres som en fornybarregion, og at vindturbiner i området av mange kan oppleves som et positivt landskapselement.

Tor Helland påpeker at noen hytteiere nær vindkraftverket leier ut hyttene sine til turister, og han mener vindkraftutbyggingen vil medføre negative virkninger for denne virksomheten. Etter NVEs vurdering kan en slik virksomhet bli påvirket dersom turistene er opptatt av uberørt natur og stillhet. NVE mener likevel ikke at omfanget av disse reiselivsvirksomhetene er så stort at dette bør vektlegges som en viktig virkning for reiselivet i området. NVE viser til vurderingen av virkninger for hytter i kapittel 4.6 om friluftsliv.

Etter NVEs vurdering vil de negative virkningene for reiseliv av Tellenes vindkraftverk være små. NVE legger også til grunn at vindkraftutbygging kan gi positive virkninger for den lokale reiselivsnæringen. I anleggsperioden vil aktiviteten i området være stor, og det vil være et stort behov for overnattings- og serveringstjenester. Erfaringer fra andre vindkraftverk viser at reiselivsbedrifter kan oppleve positive virkninger også i driftsperioden, blant annet gjennom økt behov for tjenester som følge av vedlikeholdsarbeid i vindkraftverket.

Tellenes vindkraftverk kan medføre visuelle virkninger for naturbasert turisme, blant annet ved Nordsjøruta og stien Opplev Dalane. Vindkraftverket kan i tillegg påvirke hytteutleie nær vindkraftverket. En vindkraftutbygging vil etter NVEs vurdering også kunne gi positive

virksomheter for reiselivsnæringen i området gjennom økt behov for overnattings- og serveringstjenester, særlig i anleggsperioden. NVE vil ikke vektlegge virkninger for reiseliv i den samlede vurderingen, jf. kapittel 5.

4.8 Naturmangfold

Nedenfor følger en omtale og vurdering av vindkraftverkets virkninger for naturmangfold, inndelt etter undertemaene naturtyper og vegetasjon, fugl og andre dyrearter. NVE viser til vurdering av kunnskapsgrunnlaget for naturmangfold i vedlegg 3.

4.8.1 NVEs vurdering av virkninger for naturtyper og vegetasjon

Det fremgår av konsekvensutredningen at planområdet stort sett består av bart fjell, men at de lavereliggende områdene er dekket av myr og fukthei. Det er registrert to områder med kystlynghei (rødlistet som sterkt truet, EN) innenfor planområdet, hvorav det ene området er en større lokalitet med kystlynghei rundt Fisketjørn i Lund kommune. Nesten hele dette området, som omfatter ca. 1700 daa, er innenfor delområde 2. Kystlyngheilokaliteten er bare kartlagt på Lundsiden av kommunegrensen, og i konsekvensutredningen fra 2006 står det at kystlyngheia også strekker seg inn på Sokndalsiden. Området er klassifisert som viktig (B) i henhold til DN-håndbok 13, og er satt til å ha middels verdi i konsekvensutredningen. Det andre området er en større lokalitet med kystlynghei nord og sør for Lonavatnet/Tellenesvatnet. Den dominerende vegetasjonstypen er fukthei, med innslag av tørrhei og fattige myrer. Lokaliteten preges stedvis av gjengroing, men området er klassifisert som svært viktig (A) i henhold til DN-håndbok 13 på grunn av mange forekomster av klokkesøte (rødlistet som sårbar, VU). Delområde 5 inngår i sin helhet i dette området med kystlynghei. Det fremgår av konsekvensutredningen at delområde 1 og deler av delområde 2 ikke er like godt utredet som resten av planområdet, og det antas at det finnes kystlynghei med spredte forekomster av klokkesøte også i disse områdene. I den opprinnelige konsekvensutredningen for Helleheia, som tilsvarer delområde 1, står det at hele dette området er dekket av kystlynghei med spredte forekomster av klokkesøte.

Fylkesmannen påpeker at klokkesøte er registrert flere steder i planområdet, men skriver at andre områder vil bli prioritert for å ivareta kystlynghei med denne arten. Slik vil ifølge Fylkesmannen virkningene for kystlynghei bli akseptable. De ønsker likevel forundersøkelser av klokkesøte. Sokndal kommune ber om en mer grundig kartlegging av klokkesøte i forbindelse med detaljplanleggingen av vindkraftverket, og om at en eventuell konsesjon skal gi tydelige føringer på hvordan kartleggingen skal gjennomføres og hvordan forekomstene skal hensyntas. DN mener det bør gjennomføres avbøtende tiltak knyttet til klokkesøte.

NVE konstaterer at flere områder med kystlynghei vil bli berørt av vindkraftverket, og at ett av områdene er vurdert til å være svært viktig. Tiltaket vil føre til en fragmentering av kystlyngheiene, og vindturbinene vil endre landskapets karakter. Etter NVEs vurdering er den største trusselen mot naturtypen kystlynghei gjengroing. På bakgrunn av dette anser ikke NVE virkningene av en vindkraftutbygging med veinett som udelte negative, da et slikt veinett kan lette skjøtselsarbeidet med den truede naturtypen. NVE registrerer også at Fylkesmannen skriver at virkningene for kystlynghei vil være akseptable, og viser til at det finnes mange andre områder med kystlynghei i regionen. Hensynet til den rødlistede arten klokkesøte er imidlertid viktig. Klokkesøte er registrert over hele planområdet. Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at tiltakshaver skal ta hensyn til forekomster av klokkesøte, herunder gjennom undersøkelser av områdene som blir fysisk berørt av tiltaket. Dette skal omtales i en miljø-, transport- og anleggsplan, som skal godkjennes av NVE. I planen skal det redegjøres for hvordan ulemper for naturtyper og vegetasjon/planter kan unngås ved plantilpasninger. Dette er etter NVEs vurdering tilstrekkelig for å sikre hensynet til arten.

NVE kan ikke se at etablering av vindkraftverket vil komme i konflikt med forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer, jf. naturmangfoldloven § 4, dersom det tas hensyn til verdifulle naturtyper og rødlistede arter i detaljplanleggingen av tiltaket. Til grunn for denne vurderingen ligger blant annet Fylkesmannens uttalelse om prioritering av andre områder med kystlynghei og klokkesøte. NVE vil i en eventuell konsesjon fastsette vilkår om at hensynet til den sårbare arten klokkesøte skal ivaretas og om at det skal utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan. I planen skal det redegjøres for hvordan ulemper for naturtyper og vegetasjon/planter kan unngås ved plantilpasninger.

4.8.2 NVEs vurdering av virkninger for fugl

Hubro (EN, sterkt truet)

Hubrobestanden i Norge antas å være på mellom 350 og 600 par, og i Rogaland hekker trolig ca. 50-100 par. Arten er rødlistet som sterkt truet (EN). Det er ikke registrert hekkelokaliteter for hubro innenfor planområdet, men det er gjort flere observasjoner av hubro i og nær planområdet, blant annet av en hubrounge i 2005 eller 2006. Dette tyder på at det har vært hekking i området. Den nærmeste kjente hekkelokaliteten er ca. 2 kilometer fra planområdet, men undersøkelser i 2007 og 2009 viste ingen tegn til hekking de siste årene. Det er gjort grundige søk etter hubro i forbindelse med utvidelsen av Titania gruver, uten at arten ble observert i dette området, som blant annet omfatter deler av delområde 1 for Tellenes vindkraftverk. Fagutreder mener det er usikkert hvorvidt det finnes hekkelokaliteter innenfor planområdet, men at området med stor sannsynlighet inngår i jaktområdet til ett eller flere hubropar. Planområdet vurderes likevel til å ikke være sentralt for hubro i regionen. Konsekvensgraden er satt til stor/middels negativ. Som avbøtende tiltak foreslås det å bruke jordkabel mellom delområdene i vindkraftverket. Det er planlagt en 22 kV luftlinje mellom to av delområdene, og denne kraftledningen kan medføre en risiko for elektrokusjon for hubro. Fagutreder mener at konsekvensgraden ved bruk av jordkabel vil reduseres til middels negativ. Det foreslås også å kartlegge området ytterligere.

Fylkesmannen mener en konsekvensgrad på stor/middels er alvorlig, og at de avbøtende tiltakene som er nevnt i konsekvensutredningen bør gjennomføres. De ønsker forundersøkelser av mulige reirlokalteter for hubro for å avklare usikkerhet. DN mener at usikkerheten om virkninger for hubro er større enn det som er angitt i konsekvensutredningen. De viser til foreslåtte tiltak for å redusere dødelighet for hubro, men er uenige i at disse tiltakene vil redusere konfliktnivået vesentlig. DN mener de viktigste virkningene for hubro er knyttet til forstyrrelse. Sokndal kommune skriver at den mest omfattende bygge-/ anleggsperioden ikke bør legges til perioden februar-mai i eventuelle hekkeområder for hubro.

NVE legger til grunn at det ikke er registrert hekkelokaliteter for hubro i planområdet, men at hubroen trolig bruker deler av planområdet til jakt. NVE legger også til grunn at planområdet ikke vurderes som viktig for hubro. Det knyttes usikkerhet til om vindkraftverk vil medføre virkninger for hubro. Utredninger som er gjort i forbindelse med andre vindkraftprosjekter konkluderer med at hubroen hovedsakelig opererer i luftrom som gjør at den ikke er spesielt utsatt for kollisjoner med vindturbiner. Etter NVEs vurdering kan inngrep i leveområdet, habitatforringelse og forstyrrelse innebære større virkninger for hubro enn kollisjonsfare med vindturbiner. Vi slutter oss til DN, som mener de viktigste virkningene er knyttet til forstyrrelse. NVE legger til grunn at avstanden til nærmeste kjente hekkelokalitet vil være tilstrekkelig for å unngå forstyrrelser ved hekkelokaliteten og redusere kollisjonsrisikoen med vindturbiner til et minimum. Den planlagte 22 kV-ledningen mellom delområde 1 og delområde 5 kan imidlertid medføre en fare for elektrokusjon. Dette vektlegges i valget mellom luftledning og kabel, jf. kapittel 4.2.2. Eventuelle hubropar i området kan også bli

påvirket av forstyrrelse i jaktområdet. Det fremgår i tillegg av konsekvensutredningen at det kan være ukjente hekkelokaliteter i eller nær planområdet. Etter NVEs vurdering bør derfor føre var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9, vektlegges i den samlede vurderingen av tiltaket, jf. kapittel 5. Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at konsesjonær skal benytte miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder for å unngå eller begrense virkninger for naturmangfoldet. Det skal også utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan i samråd med de berørte kommunene. Denne planen skal ivareta miljøhensyn. NVE vil ikke sette vilkår om forundersøkelser ut over disse vilkårene, på grunnlag av at planområdet ikke vurderes som viktig for hubro. Samlet belastning for hubro er vurdert i kapittel 4.8.4.

Dagrovfugl

Det er ikke registrert hekkelokaliteter for andre rødlistede arter i planområdet. I influensområdet er det registrert hekkelokaliteter for kongeørn, fjellvåk og vandrefalk, og ifølge konsekvensutredningen inngår planområdet i territorier og jaktområder for disse artene. Kongeørn, fjellvåk og vandrefalk er ikke lenger rødlistede arter, og blir dermed regnet som livskraftige arter i Norge. Den lokale bestanden ved planområdet kan bli påvirket av tiltaket. Virkningene kan være knyttet både til kollisjon med vindturbiner og kraftledninger og til forstyrrelse. På grunnlag av statusen som livskraftige arter og omfang av artene i området vil virkningene likevel være så begrenset at dette ikke vektlegges i NVEs avveining.

Fugletrekk

Det er påvist flere rovfugltrekk gjennom observasjoner og tellinger flere steder langs kysten i Rogaland og Vest-Agder. Høsttrekket anses som det viktigste, og er av et relativt stort omfang. Dette trekket synes å foregå på bred front og med liten tetthet av fugl. Flere av de registrerte artene i trekket er kategorisert som truede og sårbare i Norsk rødliste. Dette gjelder vepsevåk (VU), hønsehauk (NT), myrhauk (VU), jaktfalk (NT) og fiskeørn (NT). I konsekvensutredningen vises det til en studie av høsttrekket på Mønstermyr i Flekkefjord, ca. 12 kilometer sørøst for planområdet. Det fremgår av denne studien at trekket i dette området foregår i et smalt belte (2,5 km) fra Mønstermyr og ut til kysten. Fagutreder påpeker at planområdet er lokalisert et stykke inn fra kysten, at Tellenes ligger betydelig høyere enn de kystnære områdene og at det ikke er registrert mye fugl i de høyereliggende områdene ved Mønstermyr. Det påpekes også at det ikke er registrert noe nordlig trekk i retning planområdet fra Mønstermyr. På dette grunnlag er det vurdert at de kystnære områdene er en mer naturlig trekkroute. Konsekvensgraden vurderes til å være middels negativ.

Rogaland fylkeskommune mener det burde vært foretatt egne undersøkelser av rovfugltrekket i området. Rune Staddeland påpeker at det stadig observeres truede rovfuglarter over gården hans, og han er bekymret for virkninger for fugler som trekker i området dersom Tellenes vindkraftverk etableres.

Undersøkelser og erfaringer fra utlandet, blant annet fra Danmark, tyder på at fugler i stor grad unnviker vindkraftverk, men at kollisjonsfaren kan være steds-, sesong- og artsspesifikk. Erfaringer fra Horns Rev tilsier at vindturbiner øker kollisjonsfaren for fugl, men at kollisjoner synes å opptre relativt sjeldent for fugler på trekk. Andre undersøkelser, fra blant annet USA og Spania, viser at det kan være en betydelig risiko for fuglekollisjoner ved enkelte vindkraftverk. For Norge er kunnskapsgrunnlaget rundt mulige virkninger av vindturbiner på trekkende fugl beskjedent. NVE har derfor satt vilkår om for- og etterundersøkelser av virkninger for trekkende rovfugl i konsesjonene til flere vindkraftverk i Gjesdal, Bjerkreim, Time, Hå og Farsund kommuner. I den sammenheng vil NVE vise til at et slikt vilkår er satt i konsesjonen for Lista vindkraftverk, som er under bygging. Resultater fra etterundersøkelsene ved Lista vil komme før en eventuell bygging av Tellenes vindkraftverk, og vil

bidra til mer kunnskap om eventuelle virkninger for rovfugltrekket. Energiloven § 10-4, første ledd, gir NVE hjemmel til i særlige tilfeller å endre fastsatte vilkår av hensyn til allmenne interesser. Dermed kan NVE endre vilkår knyttet til rovfugltrekket dersom etterundersøkelsene ved Lista tyder på vesentlige virkninger for naturmangfoldet. Dersom det gis konsesjon til Tellenes vindkraftverk, vil NVE sette vilkår om at det kan kreves ytterligere opplysninger om naturmangfold i området. Sammen med vurderingene om at Tellenes trolig ikke er et viktig område for rovfugltrekk, utgjør dette et beslutningsgrunnlag som tilsier at det ikke er behov for nye undersøkelser før konsesjonsvedtaket fattes. Ut fra dette beslutningsgrunnlaget har NVE også vurdert at tiltaket alene ikke vil ha betydning for bestandsutviklingen for truede og sårbare fuglearter i rovfugltrekket.

Basert på konsekvensutredningen, andre opplysninger og eksisterende kunnskap om fugl og vindkraftverk mener NVE at tiltaket alene ikke vil ha betydning for den regionale eller nasjonale bestandsutviklingen for truede og sårbare fuglearter, jf. naturmangfoldloven § 5. Den lokale bestandsutviklingen for hubro kan bli påvirket, og føre var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9 blir derfor vektlagt i NVEs avveining i kapittel 5. Tellenes vindkraftverk planlegges i en region med flere eksisterende vindkraftverk og planer om nye vindkraftverk, og den samlede belastningen, jf. naturmangfoldloven § 10 av flere tiltak vurderes i kapittel 4.8.4.

Konsekvensutredningen gir oversikt over hekkelokaliteter og viktige funksjonsområder for truede og sårbare arter i og ved planområdet. Det gjør at konsesjonær, ved detaljprosjektering av et vindkraftverk og planlegging av anleggsperioden, vil kunne iverksette tiltak som kan redusere mulige virkninger for fugl. NVE vil i en eventuell konsesjon sette vilkår om at anleggsarbeid skal unngås tett opptil sårbare hekkelokaliteter for fugl i deres mest sårbare perioder. Dette skal omtales spesifikt i en miljø-, transport- og anleggsplan.

Det er ikke registrert hekkelokaliteter for rødlistede fuglearter innenfor planområdet. Basert på konsekvensutredningene, andre opplysninger og eksisterende kunnskap om fugl mener NVE at tiltaket alene ikke vil ha betydning for den regionale eller nasjonale bestandsutviklingen for truede og sårbare fuglearter, jf. naturmangfoldloven § 5. Den lokale bestandsutviklingen for hubro kan bli påvirket, og føre var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9, blir derfor vektlagt i NVEs samlede avveining i kapittel 5.

4.8.3 NVEs vurdering av virkninger for annen fauna

Ifølge konsekvensutredningen er det registrert et elgbeite med liten verdi innenfor planområdet. Det finnes ellers gode bestander av jaktbare viltarter som rådyr, hare, rødrev og mår i området. Konsekvensgraden for annen fauna er satt til ubetydelig.

NVE har på bakgrunn av høringsuttalelsen fra Norsk Zoologisk Forening bedt tiltakshaver om tilleggsopplysninger om flaggermus i området. Det er gjennomført inventering i området, og konsulenten konkluderer med at planområdet ikke er viktig for flaggermusbestanden, og at det ikke er noen argumenter om flaggermus som tilsier at vindkraftverket ikke bør gis konsesjon.

Kjell Ove Elve påpeker at det står i søknaden at de fleste vannene i området er fisketomme. Elve mener dette er feil, og påpeker at Elvevassdraget kalkes og pH-måles hvert år, at det er satt ut fisk, og at det er observert at fisken overlever og formerer seg. Han mener i tillegg at det er sannsynlig at vindkraftverket vil fordrive elgen fra området.

Etter NVEs vurdering vil tiltaket ha ubetydelige virkninger for annen fauna, herunder elg og fisk. NVE legger til grunn at flere arter kan bli forstyrret av tiltaket, særlig i anleggsperioden, men at dyrene forventes å tilpasse seg vindkraftverket etter noe tilvenningstid. Erfaringer viser at vilt tilpasser seg anlegget i driftsfasen og venner seg til de tekniske konstruksjonene over tid.

4.8.4 Samlet belastning

I henhold til naturmangfoldloven § 10 skal påvirkningen av et økosystem vurderes ut i fra den samlede belastningen økosystemet er eller vil bli påvirket av. Ifølge forarbeidene (Ot.prp. 52 (2008-2009) s. 381-382) er det effekten på naturmangfoldet som skal vurderes i prinsippet om samlet belastning, ikke det enkelte tiltaket som sådan. For å kunne gjøre dette er det nødvendig med kunnskap om andre tiltak og påvirkning på økosystemet, hvor det både skal tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep. NVE vil først presentere inngrep som anses som relevante for vurderingene om samlet belastning. Deretter vurderes samlede virkninger for viktige naturtyper og arter som vil bli berørt av flere tiltak.

Vindkraftprosjekter i regionen

Det er gitt konsesjon til 11 vindkraftverk i Rogaland sør for Boknafjorden, men bare to vindkraftverk (Høg-Jæren og Åsen II) er hittil etablert. I Vest-Agder er tre vindkraftverk gitt konsesjon. Alle de konsesjonsgitte vindkraftverkene i Rogaland og Vest-Agder ligger relativt nær kysten. Prosjektene som ligger nærmest Tellenes er Egersund, Svåheia, Kvinesheia og Lista vindkraftverk, som er lokalisert 15-25 kilometer unna planområdet for Tellenes. Det foreligger i tillegg flere meldinger og søknader om vindkraftverk nær Tellenes. Fruknuten, Dufjellet, Tonstad, Stemmeheia, Skorveheia og Håskogheia vindkraftverk planlegges innenfor en radius på 20 kilometer fra planområdet.

Andre inngrep

Området ved Tellenes er preget av gruvevirksomheten ved Titania gruver. Titania planlegger utvidelse av gruveområder og deponi. I tillegg planlegges et motorsportsenter nær Tellenes vindkraftverk. Mellom Sokndal og Åna-Sira planlegges også ny fylkesvei 44 med en trasé som passerer i nærheten av planområdet.

Det er flere kraftverk og -linjer i området rundt Tellenes. I Åna-Sira, Drivdal, Løgjen, Åvedal, Gursli, Lindland og Jøssingfjord er det vannkraftverk, og en 300 kV-linje og en 66 kV linje som går nordvestover fra Åna-Sira passerer omtrent to kilometer fra planområdet.

NVE kjenner ikke til andre prosjekter som er av en slik karakter at de anses som relevante for vurderingene om samlet belastning.

Samlet belastning for kystlynghei

Planområdet for Tellenes vindkraftverk berører områder med kystlynghei, som er kategorisert som en truet naturtype i Rødlista for naturtyper. Tiltaket vil etter NVEs vurdering kunne føre til en fragmentering av verdifulle kystlyngheiområder, og NVE legger særlig vekt på området som vurderes som svært viktig. NVE konstaterer at de fleste vindkraftplanene i regionen berører områder med kystlynghei. Dette kan bety at en omfattende vindkraftutbygging i Rogaland og Vest-Agder kan påvirke forvaltningsmålene for kystlynghei, jf. naturmangfoldloven § 4. NVE legger imidlertid til grunn at store deler av Rogaland og Vest-Agder er preget av denne naturtypen og at en av de største truslene mot naturtypen kystlynghei er gjengroing. På bakgrunn av dette anser ikke NVE virkningene av vindkraftutbygginger med veinett som udelte negative, da et slikt veinett kan lette skjøtselsarbeidet med den truede naturtypen. NVE legger også til grunn at Fylkesmannen uttaler at virkningene for kystlynghei kan aksepteres fordi andre områder med kystlynghei samtidig skal oppprioriteres. NVE vil likevel legge noe vekt på samlet belastning for kystlynghei i den samlede avveien.

Samlet belastning for klokkesøte

Den truede arten klokkesøte er registrert i kystlyngheiområder i store deler av Rogaland og Vest-Agder. Etter NVEs vurdering vil vindkraftverks virkninger for klokkesøte være små dersom arten hensyntas i detaljplanleggingen av tiltakene. Det samme gjelder for veier og kraftledninger. På dette grunnlag anser NVE at den samlede belastningen for klokkesøte ikke påvirker forvaltningsmålene, jf. naturmangfoldloven § 5, for arten.

Samlet belastning for hubro

Det er etter NVEs vurdering sannsynlig at Tellenes vindkraftverk vil berøre et leveområde for hubro. Dersom et slikt leveområde også berøres av Titania gruver og ny fylkesvei 44 kan den samlede belastningen medføre at den lokale bestandsutviklingen blir påvirket. Det er imidlertid usikkerhet rundt både lokalisering av leveområder og virkninger for hubro. Før var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9, om den lokale bestandsutviklingen må derfor vurderes. Det er i tillegg flere vindkraftprosjekter i området som berører leveområder for hubro. Selv om vindkraftverk trolig ikke medfører stor kollisjonsrisiko for hubro, kan vindkraftverkene med kraftledninger medføre forstyrrelse. Ved en storstilt utbygging av vindkraftverk i Rogaland og Vest-Agder kan det tenkes at den regionale bestandsutviklingen kan påvirkes. NVE legger imidlertid til grunn at hubrobestanden i store deler av regionen er mettet. Likevel må føre var-prinsippet legges til grunn. NVE vil i den samlede avveien av virkninger ikke legge mye vekt på virkninger for den regionale bestandsutviklingen, da det etter NVEs vurdering ikke er sannsynlig at planområdet er et særlig viktig område for den regionale bestanden av hubro. Den lokale bestanden kan bli påvirket av flere tiltak, og dette vil tillegges noe vekt.

Samlet belastning for rovfugltrekk

Flere vindkraftverk planlegges i den samme trekkrueten for rovfugl som berøres av Tellenes vindkraftverk. Det er knyttet usikkerhet til det samlede virkningsomfanget for de enkelte fugleartene. NVE legger til grunn at rovfugltrekkene trolig i stor grad går sør og vest for planområdet for Tellenes vindkraftverk. Etter NVEs vurdering vil Tellenes i mindre grad enn andre vindkraftverk i regionen bidra til den samlede belastningen for rovfugltrekk. Usikkerheten om omfanget gjør imidlertid at føre var-prinsippet til en viss grad vektlegges.

NVE har i det ovenstående redegjort for samlet belastning på økosystemet både knyttet til tiltaket og andre tiltak som kan påvirke økosystemet. I den samlede vurderingen, jf. kapittel 5, av om det skal gis konsesjon til Tellenes vindkraftverk vil NVE legge noe vekt på samlet belastning for kystlynghei, hubro og rovfugltrekk. Vi legger til grunn at kravene til vurdering av samlet belastning etter naturmangfoldloven § 10 er oppfylt.

4.9 Inngrepsfrie naturområder (INON) og vernede områder

Etablering av Tellenes vindkraftverk vil medføre en INON-reduksjon på 9,73 km². INON-arealene er i sone 2 (1-3 kilometer fra tyngre tekniske inngrep). Det er ingen verneområder eller planlagte verneområder i planområdet eller det nære influensområdet til vindkraftverket. Et landskapsvernområde ligger 3 kilometer unna planområdet og et naturreservat ligger 3,5 kilometer unna planområdet, men vindkraftverket vurderes ikke til å påvirke verneformålene for disse områdene.

Fylkesmannen vurderer INON-reduksjonen som mindre vesentlig sammenlignet med andre konflikter med naturmiljøet. NVE legger til grunn at reduksjon av INON ofte vil være en følge av etablering av vindkraftverk. Vindkraftverk må lokaliseres der vindressursen er god og i områder uten bebyggelse. Disse områdene er ofte definert som INON. Det har siden midten av 1990-tallet vært en politisk målsetning om at inngrepsfrie naturområder i størst mulig grad skal bevares for fremtiden. Regjeringen og Stortinget mener at inngrepsfrie naturområder er viktig blant annet av hensyn til

nasjonal arv og identitet, friluftsliv og biologisk mangfold. INON-reduksjonen ved etablering av Tellenes vindkraftverk vil være vesentlig, men NVE legger til grunn at INON-arealene er i sone 2, og at områdene ikke er "fra fjord til fjell". På grunnlag av at det er små gjenværende INON-arealer i kyststrøkene i Sør-Rogaland, vil likevel NVE legge noe vekt på virkningene for INON i den samlede avveiningen i kapittel 5.

4.10 Støy

Tellenes vindkraftverk vil ifølge konsekvensutredningen medføre et støynivå på over L_{den} 45 dBA ved 19 helårsboliger og fritidsboliger. L_{den} 45 dBA er den anbefalte grenseverdien for støy fra vindturbiner. 30-40 boliger og fritidsboliger vil få et støynivå på mellom L_{den} 40 dBA og L_{den} 45 dBA. Vindkraftverket vil også medføre støy for friluftslivsinteresser både i planområdet og tilgrensende områder.

Flere av høringsinstansene er bekymret for støy fra vindkraftverket. Det bes om at NVE pålegger tiltakshaver å flytte vindturbinene slik at støynivået ikke blir høyere enn den anbefalte grenseverdien. Folkehelseinstituttet påpeker at det ved mange bygninger vil være et støynivå på mellom L_{den} 40 og 45 dBA, og at det er store individuelle variasjoner i reaksjoner på støy. På dette grunnlag anbefaler Folkehelseinstituttet at tiltakshaver gjennomfører de avbøtende tiltakene som er foreslått i søknaden. Der foreslås oppfølgende undersøkelser og støyreducerende tiltak. Rune Staddeland er kritisk til grenseverdiene for støy, og skriver at all støy er uakseptabel for folk som har valgt å leve et liv i stillhet.

NVE minner om at den anbefalte grenseverdien på L_{den} 45 dBA er retningsgivende, og ikke et absolutt krav til støynivå. Det er likevel viktig å unngå vesentlige støyvirkninger for naboer, særlig for helårsboligene. Etter NVEs vurdering vil ikke en etablering av Tellenes vindkraftverk hindres av planendringer som medfører at støynivået ikke overstiger grenseverdien. NVE vil også påpeke at tiltakshaver i sin kommentar til høringsuttalelsene skriver at de vil overholde støykravene i T-1442. Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at støynivået ved helårsboliger og fritidsboliger nær vindkraftverket skal være under L_{den} 45 dBA. Et slikt vilkår vil også medføre at mange av boligene med et beregnet støynivå på mellom L_{den} 40 dBA og L_{den} 45 dBA vil få et lavere støynivå. Selv om vilkåret sikrer at grenseverdiene blir overholdt, vil vindturbinene likevel høres fra boliger nær vindkraftverket. NVE vil i den sammenheng påpeke at den anbefalte grenseverdien er et uttrykk for hva samfunnet bør akseptere ved etablering av vindkraftverk.

Statens vegvesen forutsetter at støyretningslinjen T-1442 legges til grunn, og at tiltakshaver foretar en vurdering av flerkildestøy i området. I den sammenheng påpeker de at beregninger av flerkildestøy også skal inkludere veitrafikkstøy fra overordnet veinett. De skriver at det må iverksettes avbøtende tiltak dersom støynivået økes vesentlig som en direkte følge av prosjektet.

NVE legger til grunn at den anbefalte grenseverdien for støy fra vei er L_{den} 55 dBA. NVE vil, dersom det gis konsesjon, sette vilkår om at støynivået ikke skal være over L_{den} 45 dBA ved berørte helårs- og fritidsboliger. En støykilde med et støynivå på L_{den} 45 dBA vil ikke medføre økt sumstøynivå ved en eventuell bolig med et støynivå på L_{den} 55 dBA fra en annen støykilde. Dette vilkåret sikrer dermed at vindkraftverket ikke bidrar til en økning av sumstøynivået ved boliger som berøres av støy fra veier i området. NVE vil likevel påpeke at selv om sumstøynivået ikke blir høyere, er støykildene ulike av natur. Vindturbinene gir en relativt konstant støy sammenlignet med trafikkstøyen. Dette betyr at enkelte kan oppleve virkningene av de to støykildene som større samlet enn hver for seg. NVE vil på dette grunnlag sette vilkår om at det skal tas hensyn til flerkildestøy fra vindkraftverket og veier i området i forbindelse med detaljplanleggingen.

Norges Miljøvernforbund er bekymret for virkninger av lavfrekvent støy. NVE legger til grunn forskning som viser at lavfrekvent støy fra vindturbiner ikke utgjør et større problem enn støy i høyere frekvenser, og konstaterer at Klima- og forurensningsdirektoratet og Folkehelseinstituttet slutter seg til denne vurderingen.

Etablering av vindkraftverket vil forårsake støyulemper for omgivelsene i en tidsavgrenset periode. De dominerende støykildene i anleggsperioden vil være sprengningsarbeid, anleggsmaskiner og andre tyngre kjøretøy. NVE legger til grunn at virkninger av anleggsvirksomhet i hovedsak knyttes til etablering av veier, fundamenter og kraftlinjer, og mindre til oppføringen av turbinene. Etter NVEs vurdering er de negative virkningene knyttet til anleggsperioden små.

Tellenes vindkraftverk vil medføre et støynivå som er over den anbefalte grenseverdien på L_{den} 45 dBA ved 19 helårs- og fritidsboliger. I tillegg vil vindkraftverket medføre støyvirkninger for friluftsliv og rekreasjon i området. Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at støynivået ved helårsboliger og fritidsboliger ikke skal overstige L_{den} 45 dBA.

4.11 Skyggekast og refleksblink

Det fremgår av konsekvensutredningen at flere helårs- og fritidsboliger, særlig i bygda Øvre Drivdal, vil bli berørt av teoretisk skyggekast i mer enn 30 timer per år. Faktisk skyggekast er ikke beregnet.

Norge har ingen grenseverdier for skyggekast fra vindturbiner. I Danmark er det en grense på beregnet faktisk skyggekast på ti timer per år, mens det i Sverige er en grense på åtte timer per år. NVE legger til grunn at et vilkår om støy, jf. kapittel 4.10, vil bety at skyggekastomfanget blir mindre, særlig i Øvre Dirdal. Det er etter NVEs vurdering likevel viktig å sikre et akseptabelt skyggekastomfang ved spesielt helårsboliger. Dersom det gis konsesjon, vil NVE derfor sette vilkår om at tiltakshaver skal beregne faktisk skyggekast ved nærliggende helårsboliger, og om at faktisk skyggekastomfang ved helårsboligene ikke skal overstige ti timer per år.

Etter NVEs erfaring opptrer refleksblink fra vindturbiner sjeldent. Normalt vil refleksvirkningen fra vindturbinene halveres første driftsår. Etter NVEs vurdering anses ikke refleksblink å være en aktuell problemstilling i forbindelse med de omsøkte vindkraftverkene.

Det er beregnet et teoretisk skyggekastomfang på over 30 timer per år ved flere helårs- og fritidsboliger nær planområdet. Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at konsesjonær skal beregne faktisk skyggekast ved nærliggende helårsboliger, og om at faktisk skyggekastomfang ved helårsboligene ikke skal overstige ti timer per år.

4.12 Ising og iskast

De klimatiske forholdene i planområdet tilsier at det i perioder må påregnes ising på vindturbinbladene. Det kan oppstå iskast fra vindturbiner i drift når isen smelter ved høye temperaturer eller direkte solstråling. Isingskartet fra Kjeller Vindteknikk viser at det vil kunne oppstå ising (> 10 g/time) i 100-200 timer årlig i det meste av planområdet. De største farene for iskast vil etter NVEs vurdering være knyttet til friluftsliv vinterstid og vedlikeholdsarbeid i vindkraftverket. I en eventuell konsesjon vil NVE fastsette vilkår som forplikter konsesjonær til å vurdere risikoen for iskast i vindkraftverket. NVE vil videre fastsette vilkår som forplikter konsesjonær til å utarbeide rutiner for å varsle allmennheten i perioder med fare for iskast, for eksempel ved at det settes opp informasjonsskilt ved innfartsårene til vindkraftverket. NVE kan stille ytterligere krav til tiltak dersom risikoen for iskast viser seg å begrense friluftslivsutøvelsen i planområdet.

4.13 Landbruk og skogbruk

Ifølge konsekvensutredningen brukes deler av planområdet til sauebeite. Videre står det at kraftledningen fra vindkraftverket til Åna-Sira vil passere et 100 meters belte med løvskog av høy bonitet. Dyrket mark vil ikke bli berørt.

Sau i området kan bli forstyrret i anleggsperioden, og noe beiteareal vil dekkes av veier og vindturbiner. Likevel vil påvirkningen på beiteområdet etter NVEs vurdering være ubetydelig. NVE legger til grunn at området i driftsfasen fortsatt kan benyttes til beite. De negative virkningene for landbruk og skogbruk vil etter NVEs vurdering være begrenset til kraftledningens virkninger knyttet til skogen med høy bonitet. NVE vil ikke legge vekt på dette. Tiltaket kan samtidig medføre betydelige positive virkninger i form av kompensasjon og nytt veinett for bønder som er grunneiere i planområdet.

4.14 Drikkevann og forurensning

Mattilsynet skriver at delområde 1 berører nedslagsfeltet til Guddalsvatnet, som er drikkevannskilde for Hauge vannverk, at delområde 2 berører nedslagsfeltet til Lundevatn, som er drikkevannskilde for Åna-Sira vannverk og at delområde 5 berører Sagevatn og Taljevatn, som er drikkevannskilder for Titania AS. De påpeker at alle de nevnte vannverkene er godkjenningspliktige vannforsyningssystemer. Det betyr at det er Mattilsynet som skal godkjenne og sette vilkår for tiltak i nedbørsfeltene, dersom tiltakene eventuelt kan ha betydning for vannkvalitet eller leveringssikkerhet, jf. Forskrift om vannforsyning og drikkevann, §§ 8 og 14.

Mattilsynet mener en eventuell konsesjon må ivareta Mattilsynets rolle som drikkevannsmyndighet på en hensiktsmessig måte. De foreslår følgende vilkår i konsesjonen:

I nedslagsområdene for drikkevannskilder skal omfanget av anleggsutbygging, herunder planer for veibygging mv. og konkret plassering av vindturbiner og andre installasjoner, forelegges vannverkseier for uttalelse og deretter Mattilsynet for særskilt vurdering og godkjenning.

Som del av miljø- og transportplanen skal konsesjonær, i samarbeid med vannverkseier, avklare hvilke tiltak som skal iverksettes for å sikre drikkevannskildene, både i anleggs- og driftsperioden. Før planen godkjennes av NVE skal den del av planen som angår nedslagsfeltene for drikkevannskilder forelegges Mattilsynet for særskilt godkjenning.

NVE slutter seg til Mattilsynets forslag, og vil inkludere det foreslåtte vilkåret i en eventuell konsesjon.

Titania AS skriver at vindkraftplanene kommer i konflikt med drikkevannskildene til Titanias virksomhet. De ber om at utbygger legger til rette for alternativ vannforsyning fra Guddalsvatn til Tellenes, og om at planen inkluderer vann- og veiforbindelse mellom Tellenes og Guddalsvatn. De påpeker også at tiltaket vil medføre inngrep i nedslagsfeltet til Tellenesvatn, som brukes til prosessvann. Det er ifølge Titania avgjørende at vannet ikke blir forurensset med avrenning. De ber om at dette sikres, spesielt i byggeperioden, og hjemles i konsesjonen.

Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at inngrepene i nedslagsfeltet til Tellenesvatn ikke skal påvirke prosessvannbruken i Titania gruver, og om at dette skal vurderes i samråd med Titania. Konsesjonær må gjennomføre avbøtende tiltak dersom prosessvannet blir påvirket. Når det gjelder drikkevann til Titania, viser NVE til vilkåret om at Mattilsynet skal godkjenne alle planer om tiltak for å sikre drikkevannskilder. NVE vil ikke sette et konkret vilkår om at konsesjonær skal legge til rette for alternativ vannforsyning fra Guddalsvatn. Dette er etter NVEs vurdering en sak mellom eventuell konsesjonær, Titania og Mattilsynet.

Planområdet berører nedbørsfeltet til flere drikkevannskilder. Dersom det meddeles konsesjon, vil NVE fastsette vilkår om at konsesjonær i samråd med vannverkseier skal utarbeide forslag til tiltak som kan iverksettes for å sikre drikkevannskildene som berøres av tiltaket. Mattilsynet skal godkjenne forslagene.

4.15 Andre samfunnsvirkninger

4.15.1 Sysselsetting og økonomiske virkninger for lokalsamfunnet

Sokndal kommune hadde per 1.8.2012 3250 innbyggere. Lund kommune hadde 3184 innbyggere. Folketallet er i vekst i begge kommunene. Sokndal kommune har innført eiendomsskatt for verker og bruk, mens Lund ikke har innført dette. Ifølge konsekvensutredningen vil tiltaket medføre positive økonomiske virkninger for kommunene og det lokale næringslivet.

Sysselsettingsvirkningene av en vindkraftutbygging er størst i anleggsfasen. Den lokale og regionale sysselsettingsandelen vil særlig være knyttet til bygging av infrastruktur og vindturbinfundamenter. Erfaringer fra etablerte vindkraftverk i Norge tilsier at det vil genereres rundt 1,5 årsverk per MW direkte knyttet til utbyggingsfasen. Dette innebærer at en full utbygging av Tellenes vindkraftverk vil medføre en direkte sysselsettingsvirkning på ca. 300 årsverk i anleggsfasen. Deler av sysselsettingsbehovet vil dekkes av ansatte hos turbinleverandøren, men lokale/regionale entreprenører vil kunne benyttes til det resterende arbeidet. Når det gjelder direkte sysselsettingsvirkninger i driftsperioden, tilsier erfaringer fra etablerte vindkraftverk i Norge at 15 MW installert effekt medfører én arbeidsplass, avhengig av blant annet samarbeid om drift med andre vindkraftverk i nærheten. Basert på ovennevnte erfaringer kan det i driftsfasen antas at en full utbygging av Tellenes vindkraftverk vil medføre i overkant av 10 arbeidsplasser. I tillegg kommer indirekte sysselsettingsvirkninger. Kartlegginger av sysselsettingsvirkninger ved vindkraftverk i Norge, Sverige, Canada og USA tyder på at antallet indirekte arbeidsplasser vil være høyere enn antallet direkte arbeidsplasser i driftsperioden, gjennom blant annet økt etterspørsel etter varer og tjenester.

Kjell Ove Elve mener at grunneierne og Lund kommune ikke vil få del i verdiskapningen knyttet til prosjektet. Det påpekes at trafikk inn og ut av vindkraftverket vil foregå fra Sokndalsiden, og Elve mener det i praksis vil være umulig for næringslivet i Lund å levere tjenester og ta del i utbygging og vedlikehold av vindkraftverket. Han skriver at en utbygging fra Lundsiden ville medført verdiskapning for grunneierne og Lund kommune, men at planene slik de foreligger vil bety en verdiforringelse for grunneierne.

NVE vil påpeke at grunneierne vil få kompensasjon for bruk av grunn til plassering av vindturbiner og infrastruktur. Vi kan derfor ikke slutte oss til Elves kommentar om at grunneierne i området ikke vil få del i verdiskapningen. Adkomstvei fra Sokndal kan, som Elve skriver, medføre at det blir vanskeligere for næringslivet i Lund å levere tjenester enn for næringslivet i Sokndal. Det kan også påpekes at Lund kommune per i dag ikke har innført eiendomsskatt for verker og bruk. Etter NVEs vurdering kan derfor de positive økonomiske virkningene bli større for Sokndal kommune og lokalsamfunnet der enn for Lund kommune. NVE vil likevel ikke kreve adkomstvei fra Lundsiden. Tiltakshaver har vurdert flere adkomstveier, men har søkt om adkomstvei fra Sokndal. NVE slutter seg til at dette er den beste løsningen.

Sokndal kommune ber om at det ved innhenting av anbud, så langt det er mulig, skal legges opp slik at lokale aktører kan komme i posisjon gjennom flere mindre anbud. NVE vil ikke sette et slikt vilkår, men anbefaler en eventuell konsesjonær å tilrettelegge for at lokale aktører kan levere tjenester.

Tellenes vindkraftverk vil etter NVEs vurdering medføre vesentlige positive økonomiske virkninger for Sokndal kommune og lokalsamfunnet der. De positive virkningene for Lund kommune vil bli mindre, særlig dersom eiendomsskatt for verker og bruk ikke innføres. En full utbygging anslås å generere ca. 300 årsverk i anleggsfasen og i overkant av ti arbeidsplasser i driftsfasen. Bygging, drift og vedlikehold vil også medføre økt etterspørsel etter varer og tjenester lokalt og regionalt.

4.15.1 Forsvarets installasjoner

Forsvarsbygg har gitt tiltaket kategori C i henhold til gjeldende hierarkiske skala for konfliktnivå. Dette vil si at vindkraftverket med stor sannsynlighet vil påvirke Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur. Forsvarsbygg skriver at kostnader for nødvendige avbøtende tiltak må dekkes av tiltakshaver.

NVE vil ved en eventuell konsesjon fastsette vilkår om at konsesjonær, i samarbeid med Forsvarsbygg, skal utarbeide forslag til tiltak som kan iverksettes for å opprettholde dagens ytelse i Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur. Konsesjonær skal samarbeide med andre vindkraftaktører i området dersom det må iverksettes tiltak. Kostnader for nødvendige tiltak skal fordeles etter installert effekt i de ulike vindkraftverkene. Nødvendige tiltak skal dokumenteres og forelegges NVE innen start for anleggsarbeidet. NVE kan kreve tredjeparts verifikasjon av hva som er nødvendige tiltak.

4.15.2 Luftfart

Det fremgår av konsekvensutredningen at tiltaket ikke vil medføre vesentlige virkninger for luftfart. Et vindkraftverk er imidlertid å betrakte som luftfartshinder, og posisjon og høyde for hver vindturbin skal innrapporteres til Statens Kartverk for oppdatering av hinderdatabasen.

NVE viser til at Luftfartstilsynet er i ferd med å endre forskriften som regulerer merking av luftfartshinder (BSL E 2-2). Samtidig foregår det i EU et omfattende arbeid som skal sikre felleseuropeiske regler for merking av vindturbiner. NVE konstaterer at det i dag ikke foreligger en ny forskrift om merking av luftfartshindre, men at det arbeides med å skjerpe kravene til lysmerking av vindturbiner. Videre avklaringer vedrørende lysmerking gjøres i samarbeid mellom Luftfartstilsynet og tiltakshaver. I en eventuell konsesjon vil NVE sette vilkår om at merking av vindturbinene til enhver tid gjøres i samsvar med gjeldende forskrifter.

4.15.3 Radio- og TV-signaler

Norkring viser til en tidligere høringsuttalelse fra 2006, der det ble fastslått at Tellenes vindkraftverk ikke ville forstyrre TV-signaler i området. Norkring påpeker at det nye digitale bakkenettet er slått på etter 2006, og at de derfor er mer usikre på virkningene av forstyrrelser fra vindturbiner. De mener likevel det er liten sannsynlighet for at vindturbinene vil forstyrre mottak av radio- og TV-signaler, men ber om å komme tilbake til saken dersom det viser seg at det blir forstyrrelser. Det kan da være nødvendig å etablere en eller flere ekstra sendere i området. Norkring gjør også oppmerksom på at det er flere radiolinjesamband i området som går via senderpunktet Voreknuten. De mener derfor Telenor bør kontaktes for å avklare eventuelle konflikter med vindturbiner.

Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at eventuelle virkninger for radioforbindelser skal avklares med Telenor Norge, og om at konsesjonær må iverksette tiltak dersom vindkraftverket medfører forstyrrelse av radio- og TV-signaler.

4.15.4 Interne kommunikasjonssystemer ved Titania

Titania gruver påpeker at de har interne kommunikasjonssystemer som kan bli påvirket av vindkraftverket. De ber om en vurdering av eventuelle virkninger, og skriver at ansvaret for avbøtende tiltak og korrigering av system må ligge på tiltakshaver.

Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at eventuelle virkninger for Titania gruvers interne kommunikasjonssystemer skal vurderes, og om at konsesjonær må iverksette tiltak dersom vindkraftverket medfører forstyrrelser på disse systemene.

4.16 Veier og transport

4.16.1 Adkomstvei

Lund kommune krever at internveisystemet til vindkraftverket knyttes til det offentlige veinettet i Lund. NVE vil ikke sette krav om adkomstvei fra Lund. Tiltakshaver har vurdert flere adkomstveier, men har søkt om adkomstvei fra Sokndal. NVE er enig i at dette er den beste løsningen. NVE vil imidlertid vise til kapittel 4.6 om friluftsliv, der det står at det skal settes vilkår om bygging av gang- og sykkelvei fra Voreknuden til internveinettet.

4.16.2 Overordnet veinett

Statens vegvesen viser til at Rogaland fylkeskommune er i gang med å planlegge omlegging av fv. 44, og påpeker at delområde 5 for vindkraftverket planlegges nær den nye veitraseen. Statens vegvesen forutsetter at forholdet til ny fv. 44 avklares med fylkeskommunen, og de minner om byggegrensen langs offentlig vei. De skriver at nødvendige vei- og kryssutbedringer skal planlegges i tett dialog og samarbeid med ansvarlig veimyndighet. Det bes derfor om at Statens vegvesen kontaktes for befarings. De påpeker videre at det må søkes om egen tillatelse til spesialtransporter, og at all kryssing av hovedstamveinett er søknadspliktig. Det understrekes at det må søkes særskilt om eventuelle nye avkjørsler, og at tekniske planer som berører overordnet veinett skal forevises og godkjennes av Statens vegvesen før byggetillatelse blir gitt. Sokndal kommune krever at vindkraftverket ikke må komme i konflikt med omleggingen av fv. 44

Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at eventuelle vei- og kryssutbedringer skal planlegges i samarbeid med ansvarlig veimyndighet, og om at tekniske planer som berører overordnet veinett skal godkjennes av Statens vegvesen. NVE forutsetter at forholdet til ny fv. 44 avklares med Rogaland fylkeskommune. Vi viser også til kapittel 4.10 om flerkildestøy fra vindkraftverket og veier.

4.16.3 Internveier

Sokndal kommune krever at utbygger ved anlegg av interne veier, anlegger dem ut fra offentlighetens/allmennhetens (kommune, fylke eller stat) behov og tar kostnadene knyttet til dette. De skriver at nærmere presisering av traseer og størrelse på område for regulering, vil bli gitt i behandling av reguleringsplan.

NVE vil påpeke at det ikke lenger er krav til reguleringsplan ved etablering av vindkraftverk. I en eventuell konsesjon vil NVE fastsette vilkår om at det skal utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan, som er gjeldende ved bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget. En slik plan vil omfatte ulike forhold som vedrører internveinettet og hvordan aktuelle transportoppdrag skal foregå. Den skal omtale hvordan natur- og samfunnsinteresser, herunder beboere og brukere, skal hensyntas i forbindelse med bygging av veinett og transport av turbin- og kraftlinjekomponenter. NVE legger til grunn at ytterligere vurderinger av kaianlegg, mellomlagring og transport av turbin- og kraftlinjekomponenter legges frem i miljø-, transport- og anleggsplanen, som skal sendes NVE før

tiltaket igangsettes. Dersom det gis konsesjon, vil NVE også sette vilkår om at konsesjonær skal stenge internveier for allmenn motorisert ferdsel. Eventuell bruk av internveier til motorisert ferdsel må avklares mellom konsesjonær, kommune og grunneiere.

4.17 Forhold til gruvedrift

Titania AS skriver at de har konsesjon for gruvedrift på Tellenes. De påpeker at alternativ A for utbygging er planlagt på et område som for tiden er en forutsetning for Titanias drift, og mener at det må hjemles i konsesjonen at dette alternativet ikke kan gjennomføres med mindre bedriften finner det hensiktsmessig. Titania påpeker videre at de har anleggs-, område- og omsetningskonsesjon innenfor bedriftens eiendomsgrenser, og at planområdet for vindkraftverket ligger delvis på denne eiendommen. Det bes om at konsekvenser knyttet til dette avklares. De skriver at et linjenett må ha en avstand til dagbruddet som sikrer at sprengning kan foregå uten strengere sikkerhetskrav enn i dag, og at linjenettet må ses i sammenheng med Titanias nåværende og fremtidige behov. Det bes om at dette hjemles i konsesjonen. Titania forbeholder seg retten til å plassere egne kabler og rør i grøfter bygget av Zephyr på Titanias eiendom

NVE mener den omsøkte løsningen som inkluderer reserveforsyning til Titania er en god løsning. Dersom det meddeles konsesjon til vindkraftverket, vil det også bli gitt konsesjon for bygging av en 66/22 kV transformatorstasjon som kan bidra til reserveforsyning til Titania. Spørsmålet om ekspropriasjon for bygging av vindkraftverk innenfor Titanias eiendomsgrenser er vurdert i kapittel 8. Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at alle tiltak på Titanias eiendom skal planlegges i samråd med Titania AS.

4.18 Annet

4.18.1 Elektromagnetisk stråling

Norges Miljøvernforbund er bekymret for elektromagnetisk stråling fra kraftledningene. Sokndal kommune skriver at det må vurderes å legge 132 kV-kraftlinjen i kabel for å sikre befolkningen på Øvre Log mot strålingsfare.

Det fremgår av nettrapporten at ingen hus vil eksponeres for mer enn 0,4 μ T, som er et utredningsnivå for tiltak som kan redusere magnetfeltet. Etter det NVE kjenner til er det ingen risiko for virkninger dersom magnetfeltet er under dette nivået. Vi viser i den sammenheng til Statens Strålevern forvaltningsstrategi for temaet. NVE vil på dette grunnlag ikke sette krav om vurdering av kabling på grunnlag av virkninger av elektromagnetiske felt.

4.18.2 Avbøtende tiltak

Lund kommune forutsetter at eventuell konsesjonær går i dialog med Lund kommune for å utarbeide liste over avbøtende tiltak og lokale ringvirkninger - herunder veiforbindelse mellom Lund og Sokndal.

NVE vil ikke sette vilkår om private avtaler i en eventuell konsesjon, men dersom det gis konsesjon anbefaler vi samarbeid med de berørte kommunene. NVE viser også til at tiltakshaver har kommentert at de vil lage en liste over avbøtende tiltak og forventede virkninger.

4.18.3 Risikoanalyse

Sokndal kommune anbefaler at tiltakshaver lager en risikoanalyse med tanke på tretthetsbrudd på rotorblader og iskast. Det bør ifølge kommunen velges løsninger som sikrer at rotorbladene er fri for is. Kommunen ber også om at området sikres med tanke på anleggstrafikk. Når det gjelder iskast, viser

vi til kapittel 4.12 om ising og iskast. Dersom det gis konsesjon, må anlegget bygges og drives i henhold til krav i Forskrift om beredskap i kraftforsyningen. Disse kravene gjelder blant annet sikkerheten i vindkraftverket.

4.18.4 Lokalisering av driftsorganisasjon

Sokndal kommune krever at driftsorganisasjonen for Tellenes vindkraftverk legges til Sokndal. NVE viser til at vi ikke har rettslig grunnlag til å sette vilkår om lokalisering av driftsorganisasjon.

4.18.5 Vindturbiner ved Drivdal

Tor Helland påpeker at vindturbinene på Sokndalsiden er planlagt 5-6 kilometer fra bebyggelsen, og krever at det settes en grense på 3 kilometer ved Drivdal. Han mener 6-7 av de planlagte vindturbinene bør fjernes eller trekkes lenger inn i landskapet.

NVE vil kun sette krav om flytting eller fjerning av vindturbiner på grunnlag av konkrete virkninger, og vil ikke sette krav om generelle avstandsgrenser. Vi viser til kapittel 4.10 om støy, der det står at vindkraftverket ikke skal medføre støy på over L_{den} 45 dBA ved nærliggende helårs- og fritidsboliger. Dette vil bety at virkningene for befolkningen i Drivdal vil bli mindre enn det som er skissert i konsekvensutredningen. Trolig vil også de visuelle virkningene bli mindre dersom vindturbinene må flyttes/fjernes på grunn av støy.

4.18.6 Tilbakeføring av området

Sokndal kommune forutsetter at ikke bare vindturbinene, men også kraftlinjer som ikke lenger vil føre strøm, inkl. master, transformatorer etc. fjernes når en evt. konsesjon går ut. De ber i tillegg om en vurdering av konsekvenser ved en eventuell konkurs eller annet opphør av leieforhold. Det kreves en presisering av hvordan og hvem som har ansvar for at avvikling av vindkraftverket vil foregå. Norges Miljøvernforbund krever at eventuell konsesjonær må ha kontinuerlig bankgaranti for å finansiere fjerning av anlegget og tilbakeføring av landskapet.

Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at konsesjonær i løpet av det tolvte driftsåret skal stille garanti for utgiftene knyttet til tilbakeføring. Tilbakeføringen av området gjelder hele tiltaket, inkludert infrastruktur, servicebygg etc. Når det gjelder risikoen for konkurs, legger NVE til grunn at et vindkraftverk i drift vil ha så store verdier at bostyret vil sikre fortsatt drift eller tilbakeføring av området.

4.18.7 Eiendommer

En realisering av Tellenes vindkraftverk vil ifølge Rune Staddeland medføre store negative virkninger for bruksverdien og den økonomiske verdien til eiendommen hans. Han spør derfor om hvordan storsamfunnet vil kompensere for dette.

I konsesjonsbehandlingen skal NVE ta hensyn til både private og allmenne interesser, og vurdere om virkningene av tiltaket for samfunnet totalt sett er akseptable. Vurdering av om en utbygging av vindkraftverk gir grunnlag for kompensasjon ligger imidlertid utenfor det NVE skal vurdere gjennom konsesjonsbehandlingen. Naboer, hytteiere eller andre som ikke er part i saken men som berøres av tiltaket kan evt. fremme søksmål i medhold av naboloven.

5 Samlet vurdering av Tellenes vindkraftverk

NVE har i kapittel 4 vurdert virkningene av tiltaket tematisk. I dette kapittelet gir vi en samlet vurdering av Tellenes vindkraftverk. Innledningsvis presenteres en generell bakgrunn for NVEs

behandling av vindkraftsaker og NVEs metode for vurderinger. Deretter følger NVEs avveining mellom negative og positive virkninger, sett opp mot forpliktelser knyttet til Norges fornybarmål, økonomien i prosjektene og NVEs vurdering av realiserbarheten ved tiltaket. På grunnlag av den samlede vurderingen av Tellenes vindkraftverk, følger NVEs konsesjonsvedtak i kapittel 6.

5.1 Bakgrunn

Regjeringen har vedtatt at det skal satses på nye fornybare energikilder som nødvendige tiltak for å redusere de norske utslippene av klimagasser og for å oppnå en mer bærekraftig utvikling. Elektrisitetsproduksjon fra vindkraftverk innebærer, i motsetning til fossile energikilder, ingen direkte utslipp av klimagasser. Ny elektrisitetsproduksjon vil også bidra til å styrke kraftbalansen og forsyningssikkerheten.

Økt satsing på kraftproduksjon fra nye fornybare energikilder er en nasjonal målsetning. I henhold til EUs fornybardirektiv skal Norge ha et forpliktende mål for hvor stor andel av energiforbruket som skal dekkes av fornybar energi. Regjeringen har med utgangspunkt i dette satt et forpliktende mål om en fornybarandel på 67,5 % i 2020. Et viktig tiltak for å nå dette målet er innføringen av et felles elsertifikatmarked med Sverige. Markedet trådte i kraft fra 1.1.2012. Det er planlagt at elsertifikatene skal bidra til 26,4 TWh ny fornybar kraft samlet for Norge og Sverige. Utbygging av vindkraft kan bli et vesentlig bidrag for å nå dette målet.

Et vindkraftverk kan gi positive samfunnsvirkninger gjennom økt aktivitet (kjøp og salg av varer og tjenester), økt sysselsetting, økte skatteinntekter for kommunen og økt utnyttelse av utmarksressurser. Vindkraftverk med tilhørende infrastruktur har som all kraftproduksjon miljøvirkninger. NVEs erfaring er at det oftest er de visuelle virkningene for landskapet og eventuelt for kulturminner/kulturmiljøer, sammen med støy, som oppfattes som de største ulempene med et vindkraftverk. Virkningene for naturmangfold vil normalt være begrensede, og kan ofte unngås ved plantilpasninger eller andre avbøtende tiltak. Unntaket er mulige virkninger for fugl. Ved behandling av vindkraftprosjekter stilles det alltid krav om en beskrivelse av artsinventaret på stedet, og det skal vurderes hvordan de ulike artene bruker planområdet. I tillegg skal det vurderes hvilke mulige virkninger tiltaket kan få for fuglelivet. Etablering av vindkraftverk er etter NVEs vurdering i all hovedsak et reversibelt inngrep. Ved konsesjonsutløp skal vindturbinene fjernes og området istandsettes, dersom det ikke meddeles ny konsesjon.

5.2 Metodikk for vurdering

Konsesjonsbehandling i medhold av energiloven innebærer en konkret vurdering av de fordeler og ulemper et omsøkt prosjekt har for samfunnet. NVE meddeler konsesjon til prosjekter som anses som samfunnsmessig rasjonelle, noe som innebærer at fordelene ved tiltaket er vurdert som større enn ulempene.

De samlede virkningene av tiltakene blir veid opp mot økonomien i de enkelte prosjekt og fordelene ved ny fornybar elektrisitetsproduksjon. Forpliktelsene knyttet til EUs fornybardirektiv ligger til grunn for den samlede vurderingen.

NVEs vurdering av et planlagt vindkraftprosjekt baseres hovedsakelig på faglig skjønn. Ved vurdering av et vindkraftverk er det kun enkelte virkninger, som elektrisitetsproduksjon og eventuelle reduserte/økte nettap, som enkelt kan verdsettes i økonomisk forstand. Noen miljøvirkninger kan kvantifiseres, for eksempel ved å utarbeide støysoner eller ved å angi hvor stor andel areal inngrepsfrie naturområder reduseres dersom tiltaket realiseres. Likevel er de fleste miljøvirkninger vanskelig å tallfeste og faglig krevende å verdsette ved hjelp av markedspriser. NVE er kjent med at betinget verdsetting er brukt i flere undersøkelser knyttet til friluftsliv og naturopplevelse for å finne

godets totalverdi. Det er knyttet stor usikkerhet til resultatene fra slike undersøkelser på grunn av metodene som benyttes og forutsetningene som ligger til grunn for den enkelte undersøkelsen. Etter NVEs vurdering vil også kostnadene ved gjennomføring av slike undersøkelser være større enn nytteverdien, og resultatene vil være usikre og basere seg på en hypotetisk situasjon. NVE mener derfor at resultatene fra slike undersøkelser med tilhørende metoder har en begrenset verdi ved vurdering av omsøkte prosjekter, spesielt når de overføres fra ett vindkraftprosjekt til et annet.

I den samlede vurderingen av vindkraftverket tar NVE utgangspunkt i hvor godt planområdet er økonomisk egnet for vindkraft. Etter NVEs vurdering er det rasjonelt å bygge ut vindkraft der det kan produseres mest mulig elektrisitet med minst mulig kostnader. I tillegg kommer vurderingen av virkninger for samfunn og miljø. Et godt økonomisk prosjekt vil kunne tåle større miljøkostnader sammenlignet med et dyrere prosjekt. NVE legger til grunn at samfunnsøkonomien i prosjektet inkluderer både antatt lønnsomhet og virkninger for samfunn og miljø. Den samlede vurderingen er dermed også en samfunnsøkonomisk vurdering.

5.3 Samlet vurdering av økonomi og virkninger som er vektlagt av NVE

Vurdering av produksjon, økonomi og forholdet til andre planer

Vurdering av produksjon og økonomi (kapittel 4.1):	God middelvind (ca. 8 m/s) i planområdet, men utfordringer med turbulens i området. Nettilknytningskostnadene vil være relativt store, men andre infrastrukturkostnader vil være relativt små. Tellenes vindkraftverk vil etter NVEs vurdering være et godt økonomisk prosjekt sammenlignet med andre vindkraftprosjekter i Norge, og vil være konkurransedyktig i det norsk-svenske elsertifikatmarkedet.
Vurdering av forholdet til andre planer (kapittel 4.3)	Vindkraftverket planlegges i ja-områder i fylkesdelplanen for vindkraft. Planområdet er ikke avmerket som område avsatt til vindkraftverk i kommuneplanenes arealdel, men begge kommunene er positive til tiltaket.

Negative virkninger som er vektlagt av NVE

Tema	Virkninger
Landskap og visuelle virkninger (kapittel 4.4)	NVE vektlegger omfanget av vindkraftplaner i Rogaland og Vest-Agder. Disse planene kan medføre store samlede virkninger for landskapet i regionen. NVE anser imidlertid landskapsvirkningene av Tellenes vindkraftverk alene som små sammenlignet med andre vindkraftverk av tilsvarende størrelse.
Friluftsliv (kapittel 4.5)	NVE legger til grunn at planområdet ikke er et viktig friluftslivsområde, og vurderer at tiltaket alene ikke vil medføre store negative virkninger for friluftsliv. NVE vil likevel legge noe vekt på at en storstilt utbygging av vindkraft i Rogaland kan påvirke friluftslivsoplevelsen i et stort område.
Naturtyper (kapittel 4.8.1)	De fleste vindkraftplanene i regionen berører områder med kystlynghei. Dette kan bety at en omfattende vindkraftutbygging i Rogaland og Vest-Agder kan påvirke forvaltningsmålene for kystlynghei, jf. naturmangfoldloven § 4, gjennom fragmentering og direkte arealbeslag. Virkningene for kystlynghei vurderes ikke som udelte negative, men NVE

	vil likevel legge noe vekt på samlet belastning for kystlynghei.
Fugl (kapittel 4.8.2)	Tiltaket vil etter NVEs vurdering ikke påvirke forvaltningsmålene for den truede arten hubro (EN), men kan sammen med andre tiltak i området påvirke den lokale bestandsutviklingen. Det er usikkerhet om vindkraftverks virkninger for hubro, og det legges derfor noe vekt på føre var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9. Selv om rovfugltrekket i området trolig i stor grad unngår planområdet, vektlegges føre var-prinsippet til en viss grad også for rovfugltrekket, på grunn av usikkerhet om omfang og virkninger.
INON (kapittel 4.9)	På grunn av at det er små gjenværende INON-arealer i kyststrøkene i Sør-Rogaland, legger NVE noe vekt på at tiltaket medfører en INON-reduksjon på 9,73 km ² .
Støy (kapittel 4.10)	Støynivå på over L _{den} 45 dBA for 19 helårs- og fritidsboliger. Støynivå på mellom L _{den} 40 dBA og L _{den} 45 dBA ved 30-40 helårs- og fritidsboliger.

Positive virkninger som er vektlagt av NVE

Tema	Virkninger
Kraftproduksjon	Ny fornybar kraftproduksjon som kan bidra til at Norge oppfyller forpliktelser knyttet til EUs fornybardirektiv.
Forsyningssikkerhet	Mulig reserveforsyning for Titania gruver
Inntekter for kommunene (kapittel 6.15.1)	Eiendomsskatt for Sokndal kommune
Andre samfunnsvirkninger (kapittel 6.16.1)	Ved en full utbygging kan tiltaket medføre ca. 300 årsverk i anleggsperioden og ca. 10 arbeidsplasser i driftsfasen. Økt etterspørsel etter varer og tjenester lokalt og regionalt. Inntekter for grunneiere.

Når NVE vurderer om det skal gis konsesjon til et vindkraftverk, ses virkningene opp mot økonomien i prosjektet. Et godt økonomisk prosjekt vil kunne tåle større miljøkostnader sammenlignet med et dyrere prosjekt. Vindforholdene og investeringskostnadene tilsier at Tellenes vindkraftverk er et prosjekt med god økonomi i forhold til andre vindkraftprosjekter i Norge.

De viktigste negative virkningene av Tellenes vindkraftverk knyttes etter NVEs vurdering til støy og samlede virkninger for landskap, friluftsliv, inngrepsfrie naturområder og naturtypen kystlynghei. Når det gjelder støy, vil hensynet til naboer etter NVEs vurdering sikres gjennom et vilkår om at støynivået fra vindturbinene skal være under L_{den} 45 dBA ved alle helårs- og fritidsboliger. Selv om vindkraftverket vil medføre et visst støynivå også med et slikt vilkår, anser ikke NVE dette støyomfanget som så stort at det kan være til hinder for etablering av vindkraftverket. NVE vil i den sammenheng påpeke at den anbefalte grenseverdien er et uttrykk for hva samfunnet bør akseptere ved etablering av vindkraftverk.

Det foreligger i dag mange vindkraftplaner langs kysten av Sør-Rogaland og Vest-Agder, og det er gitt konsesjon til 14 vindkraftverk. Dette tilsier at samlede virkninger av flere vindkraftverk bør vektlegges i stadig større grad i NVEs behandling av vindkraftsaker i regionen. NVE vil bare vektlegge de

samlede virkningene av de allerede konsesjonsgitte vindkraftverkene, og vil påpeke at vindkraftprosjektene som ennå ikke er gitt konsesjon må gjennom de samme vurderingene om samlede virkninger.

Etter NVEs vurdering er Tellenes vindkraftverk i seg selv lite konfliktfylt sammenlignet med andre vindkraftprosjekter av lignende størrelse. Vindkraftverket planlegges i et område som allerede er preget av industri, og vil medføre relativt små virkninger for temaer som naturmangfold, landskap og friluftsliv. NVE mener derfor at Tellenes vindkraftverk vil gi et relativt lite bidrag til de samlede negative virkningene av de konsesjonsgitte vindkraftverkene i regionen. Selv om de samlede virkningene vektlegges, er disse virkningene etter NVEs vurdering ikke av en slik grad at konsesjonssøknaden bør avslås som følge av dette.

Den viktigste fordelene av tiltaket vil være etablering av ny fornybar energiproduksjon som kan bidra til at Norge oppfyller forpliktelsene knyttet til EUs fornybardirektiv. I tillegg vil tiltaket medføre positive økonomiske virkninger for lokalsamfunnene i Sokndal og Lund og bedret forsyningssikkerhet for Titania gruver.

Det er viktig å gi konsesjon til de prosjektene med gode samfunnsøkonomiske forutsetninger. Tellenes vindkraftverk er etter NVEs vurdering et godt samfunnsøkonomisk prosjekt sett i lys av at prosjektet vil være et stort bidrag til å nå fornybarmålene, at økonomien vurderes til å være god sammenlignet med andre vindkraftverk i Norge og at miljøvirkningene vurderes til å være små sammenlignet med andre vindkraftverk med lignende størrelse. Denne vurderingen innbefatter usikkerhet og føre var-betraktninger, jf. naturmangfoldloven §§ 9-12. NVE legger også vekt på at begge kommunene, fylkeskommunen og Fylkesmannen er positive til tiltaket.

Selv om Tellenes vindkraftverk er et godt vindkraftprosjekt, er det viktig å begrense negative virkninger gjennom hensiktsmessige og gjennomførbare tiltak. NVE vil derfor sette vilkår om blant annet maksimalt støynivå, maksimalt skyggekastomfang, hensyn til drikkevann og avbøtende tiltak for friluftsliv. NVE har av hensyn til hubro valgt å gi konsesjon til alternativ A2 for nettilknytning. I vurderingen av nettilknytning er føre var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9, lagt til grunn.

6 NVEs vedtak

Etter NVEs vurdering utgjør konsesjonssøknaden med konsekvensutredning, innkomne merknader, møter og befaring et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for å avgjøre om det omsøkte vindkraftverket skal meddeles konsesjon, og på hvilke vilkår en konsesjon eventuelt skal gis.

Etter NVEs vurdering er de samlede fordeler ved etablering av Tellenes vindkraftverk med nettilknytning større enn ulempene tiltaket medfører. NVE vil derfor gi Tellenes Vindpark DA konsesjon i medhold av energiloven § 3-1 for å bygge og drive Tellenes vindkraftverk med nettilknytning og tilhørende infrastruktur. Det gis konsesjon for en installert effekt på inntil 200 MW.

NVE har lagt vekt på at det er gode vindforhold i planområdet og at Tellenes vindkraftverk vil bidra til at Norge kan oppfylle forpliktelsene knyttet til EUs fornybardirektiv.

De viktigste negative virkningene av tiltaket er etter NVEs vurdering knyttet til støy og samlede virkninger av flere vindkraftverk i Rogaland og Vest-Agder. NVE har satt vilkår om at vindkraftverket skal detaljplanlegges slik at ingen helårs- eller fritidsboliger skal berøres av et støynivå på over L_{den} 45 dBA. NVE mener at Tellenes vindkraftverk vil gi et relativt lite bidrag til de samlede negative virkningene av de konsesjonsgitte vindkraftverkene i regionen. Selv om de samlede virkningene

vektlegges, er tiltakets bidrag etter NVEs vurdering ikke av en slik grad at konsesjonssøknaden bør avslås som følge av dette.

NVE har satt en rekke vilkår til konsesjonen, herunder blant annet vilkår om maksimalt støynivå, maksimalt skyggekastomfang, avbøtende tiltak for friluftsliv, utarbeidelse av miljø-, transport og anleggsplan og tiltak knyttet til nedleggelse av anlegget.

7 Konsesjonsvilkår

NVE viser til energilovsforskriftens § 3-4, som omhandler vilkår for konsesjon for elektriske anlegg. Under bokstav b) om miljø og landskap står det:

"Konsesjonæren plikter ved planlegging, utførelse og drift av anlegget å sørge for at allmennheten påføres minst mulig miljø- og landskapsmessige ulemper i den grad det kan skje uten urimelige kostnader eller ulemper for konsesjonæren.

Overholdelse av denne bokstav kan undergis tilsyn etter bestemmelse av Norges vassdrags- og energidirektorat."

I tillegg til standardvilkårene, kan NVE fastsette spesielle vilkår for å redusere negative virkninger for allmenne og private interesser.

NVE har i medhold av energiloven, myndighet til å fastsette vilkår om gjennomføring av tiltaket som vil redusere negative virkninger ved vindkraftverket med tilhørende nettilknytning og annen infrastruktur. Behovet for og omfanget av slike tiltak er vurdert under hvert enkelt tema og er basert på NVEs faglige skjønn og opplysninger som er fremkommet under behandlingsprosessen.

Krav til idriftsettelse av anlegget og konsesjonens varighet

Anlegget må være satt i drift innen 1.10.2020. Tillatelsen gjelder fra i dag og inntil 25 år fra det tidspunkt anlegget settes i drift, dog ikke utover 1.10.2045.

Krav til dokumentasjon av ledig nettkapasitet

Nettkapasiteten skal dokumenteres før utbygging.

Krav til detaljplan

Dersom konsesjonær, etter å ha gjennomført eventuelle detaljerte vindmålinger og simuleringer, ønsker å endre turbinplasseringer, turbinstørrelse og internveier, skal dette fremlegges i en detaljplan. Dersom valg av leverandør/turbinstørrelse medfører vesentlige endringer av tiltaket slik det er spesifisert i anleggskonsesjonen, skal også dette fremlegges i en detaljplan. Eventuell detaljplan skal vise endelig utbyggingsløsning, herunder plassering av vindturbiner og adkomst- og internveier. Detaljplanen skal godkjennes av NVE og legges til grunn for miljø-, transport- og anleggsplan.

Hensyn til naturmangfold

NVE kan kreve undersøkelser av mulige virkninger for naturmangfold i driftsperioden. Konsesjonær skal benytte miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder for å unngå eller begrense virkninger for naturmangfoldet.

Miljø-, transport og anleggsplan (MTA)

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan som skal utarbeides av konsesjonær og godkjennes av NVE. Arbeid relatert til anlegget kan ikke settes i gang før miljø-, transport- og anleggsplanen er godkjent av NVE.

Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for bygging av anlegg med konsesjon etter energiloven, og skal utarbeides i samråd med de berørte kommunene. Planen skal inneholde en beskrivelse av hvordan landskaps- og miljøforhold skal ivaretas i anleggs- og driftsperioden, herunder hensynet til sårbare hekkelokaliteter for fugl i anleggsperioden. Naturtypen kystlynghei og forekomster av klokkesøte skal hensyntas. Områdene som blir fysisk berørt av vindturbiner og tilhørende infrastruktur skal undersøkes for klokkesøteforekomster.

Konsesjonær har ansvaret for at planen følges, og den skal legges til grunn for utforming av kontrakter med hoved- og underentreprenører.

Konsesjonær må utarbeide en prosjektilpasset kontrollplan som beskriver rutiner for håndtering av avvik.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø- og transportplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonær skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdet. Arbeidene skal være ferdig senest to år etter at anlegget er satt i drift.

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Drikkevann

I nedslagsområdene for drikkevannskilder skal omfanget av anleggsutbygging, herunder planer for veibygging mv. og konkret plassering av vindturbiner og andre installasjoner, forelegges vannverkseier for uttalelse og deretter Mattilsynet for særskilt vurdering og godkjenning.

Som del av miljø-, transport- og anleggsplanen skal konsesjonær, i samarbeid med vannverkseier, avklare hvilke tiltak som skal iverksettes for å sikre drikkevannskildene, både i anleggs- og driftsperioden. Før planen godkjennes av NVE skal den del av planen som angår nedslagsfeltene for drikkevannskilder forelegges Mattilsynet for særskilt godkjenning.

Støy

Støynivået ved helårsboliger og fritidsboliger skal ikke overstige den anbefalte grenseverdien på L_{den} 45 dBA, dersom konsesjonær og boligeier ikke inngår minnelig avtale. Støynivået ved nærliggende boliger skal dokumenteres gjennom støyberegninger og forelegges NVE før anleggsstart. Det skal tas hensyn til flerkildestøy fra vindkraftverket og veier i området i forbindelse med detaljplanleggingen.

Skyggekast

Konsesjonær skal beregne faktisk skyggekast ved nærliggende helårsboliger. Faktisk skyggekastomfang ved helårsboligene skal ikke overstige ti timer per år. Skyggekastberegninger skal forelegges NVE før anleggsstart.

Ising/iskast

Konsesjonær skal vurdere omfanget av ising og risikoen for iskast. En slik vurdering skal oversendes NVE før anlegget settes i drift. Konsesjonær skal utarbeide forslag til rutiner for varsling av iskast i perioder med fare for dette. NVE skal godkjenne foreslått opplegg for varsling før idriftsettelse av

vindkraftverket. NVE kan stille ytterligere krav til tiltak dersom risikoen for iskast viser seg å begrense friluftslivsutøvelsen i planområdet.

Vindmålinger og produksjonsregistreringer

Konsesjonær skal foreta produksjonsregistreringer og vindmålinger ved anlegget. Årsrapport med oppgave over produksjonsregistreringer, vindmålinger og spesielle hendelser ved anlegget skal sendes NVE til orientering, senest innen 15. februar i det etterfølgende år. Ovennevnte skal gjøres etter nærmere bestemmelser fra NVE. NVE kan etter behov kreve nødvendig tilgang til vind- og produksjonsdata fra anlegget i hele konsesjonsperioden.

Forsvarets installasjoner

Konsesjonær skal i samarbeid med Forsvarsbygg utarbeide forslag til tiltak som kan iverksettes for å opprettholde dagens ytelse i Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur. Konsesjonær skal samarbeide med andre vindkraftaktører i området dersom det må iverksettes tiltak. Kostnader for nødvendige tiltak skal fordeles etter installert effekt i de ulike vindkraftverkene. Nødvendige tiltak skal dokumenteres og forelegges NVE innen start for anleggsarbeidet. NVE kan kreve tredjeparts verifikasjon av hva som er nødvendige tiltak.

Forhold til gruvedrift

Konsesjonær skal sikre at inngrepene i nedslagsfeltet til Tellnesvatn ikke påvirker prosessvannbruken i Titania gruver. Dette skal vurderes i samråd med Titania AS. Konsesjonær må gjennomføre avbøtende tiltak dersom prosessvannet blir påvirket. Nødvendige tiltak skal dokumenteres og forelegges NVE innen anleggsstart. NVE kan kreve tredjeparts verifikasjon av hva som er nødvendige tiltak. Alle tiltak på Titania AS sin eiendom skal planlegges i samråd med Titania AS.

Luftfart

Konsesjonæren skal merke vindturbinene i samsvar med de til enhver tid gjeldende forskrifter om merking av luftfartshinder.

Konsesjonær skal, i henhold til forskrift om rapportering og registrering av luftfartshinder, melde vindturbinene til Statens kartverk.

Adkomstvei, internveier og overordnet veinett

Konsesjonær skal stenge internveier for allmenn motorisert ferdsel. Konsesjonær skal avklare bruk av veiene utover transport tilknyttet drift og vedlikehold med de berørte kommunene og grunneierne. Eventuelle vei- og kryssutbedringer skal planlegges i samarbeid med ansvarlig veimyndighet. Tekniske planer som berører overordnet veinett skal godkjennes av Statens vegvesen.

Avbøtende tiltak for friluftsliv

Konsesjonær skal etablere gang- og sykkelvei fra Voreknuden i Lund kommune til internveinettet i vindkraftverket. Turstien "Opplev Dalane" skal hensyntas gjennom planleggingen av vindkraftverket. Konsesjonær skal gå i dialog med kommunene og Dalane Friluftsråd om avbøtende tiltak og tilrettelegging for friluftsliv og ferdsel.

Nedleggelse av anlegget

I forskrift til energiloven er det vilkår knyttet til nedleggelse av vindkraftverket når det ikke lenger er i drift. Vilkåret lyder:

"Ved nedleggelse plikter den tidligere konsesjonær å fjerne det nedlagte anlegg og så langt som mulig føre landskapet tilbake til naturlig tilstand. Norges vassdrags- og energidirektorat kan sette frist for arbeidet og treffe bestemmelser med hensyn til tilbakeføringen."

I tillegg til dette standardvilkåret, vil NVE sette krav om at konsesjonær skal lage et forslag til hvordan de skal sikre de økonomiske forholdene knyttet til fjerning av anlegget og tilbakeføring av området. I løpet av det 12. driftsåret for vindkraftverket, skal tiltakshaver legge frem et konkret forslag til garantistillelse som sikrer kostnadsdekning for fjerning av vindturbinene og istandsetting av området ved utløp av driftsperioden, jmf. energilovsforskriftens § 3-4 d.

Andre vilkår

NVE har også satt vilkår vedrørende TV- og radiosignaler, kommunikasjonssystemer, fargevalg, spesifisering av elektriske anlegg, reklame, last- og dimensjoneringskriterier.

8 NVEs vurdering av ekspropriasjon og forhåndstiltredelse

8.1 Søknad om ekspropriasjon

Tellenes Vindpark DA søker om ekspropriasjonstillatelse i medhold av oreigningslova § 2 pkt. 19 om nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift av Tellenes vindkraftverk med infrastruktur og tilhørende nettilknytning.

Tiltakshaverne skriver at de vil søke å inngå avtale med grunneierne om kompensasjon for at eiendommene blir berørt av tiltaket, men at de søker om ekspropriasjonstillatelse i tilfelle enighet ikke oppnås.

8.2 NVEs vurdering av ekspropriasjon

8.2.1 Hjemmelsgrunnlag

Oreigningslova § 2 pkt. 19 gir NVE hjemmel til å ekspropriere *"så langt det trengs til eller for...varmekraftverk, vindkraftverk, kraftlinjer, transformatorstasjoner og andre elektriske anlegg."* Bestemmelsen gir NVE hjemmel til å samtykke til ekspropriasjon av eiendomsrett eller bruksrettigheter av de omsøkte anlegg.

8.2.2 Avveining av ulike interesser

Samtykke til ekspropriasjon kan bare gis etter at det er foretatt en interesseavveining etter oreigningslova § 2 annet ledd, der følgende fremgår: *"Vedtak eller samtykke kan ikke gjerast eller gjevast uten at det må reknast med at inngrepet tvillaust er meir til gagn enn skade."* Dette innebærer at samtlige skader og ulemper de omsøkte anlegg medfører skal avveies mot den nytten som oppnås med ekspropriasjonen.

Interesseavveiningen i denne saken innebærer at hensynet til samfunnets interesse med tanke på forsyningssikkerhet og muligheter for ny fornybar elektrisitetsproduksjon må vektas mot hensynet til de grunneiere som blir berørt og til andre allmenne interesser knyttet til miljø i vid forstand.

Selv om enkeltpersoner i varierende grad blir direkte berørt av bygging og drift av de anlegg det er gitt konsesjon for og av ekspropriasjon, mener NVE at de samfunnsmessige fordelene ved tiltaket veier tyngre enn hensynet til den enkelte grunneier som er berørt i denne konkrete saken. NVE har gjort et unntak for eiendommen til Titania AS, som har konsesjon for gruvedrift, områdekonsesjon og omsetningskonsesjon for eiendommen. Etter NVEs vurdering kan det derfor ikke gis

ekspropriasjonstillatelse i dette området, og en minnelig ordning mellom partene er derfor en forutsetning for etablering av vindturbiner og infrastruktur på Titanias eiendom.

NVE anser vilkåret i oreigningslova § 2 annet ledd som oppfylt.

8.2.3 Omfanget av ekspropriasjon

Søknaden gjelder ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift av Tellenes vindkraftverk med tilhørende infrastruktur og tilhørende nettilknytning, herunder all nødvendig adkomst/ferdsel/transport i forbindelse med tiltaket.

8.2.4 NVEs samtykke til ekspropriasjon

NVE har etter en interesseavveining funnet at de samfunnsmessige fordeler som vinnes ved anleggene utvilsomt må antas å være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. Det foreligger derfor grunnlag etter oreigningslova § 2 annet ledd, jf. § 2 pkt. 19 til å gi samtykke til ekspropriasjon for de anleggene Tellenes Vindpark DA har søkt om, med unntak av anleggene som planlegges på eiendommen til Titania gruver.

NVE vil på denne bakgrunn meddele Tellenes Vindpark DA ekspropriasjonstillatelse for de omsøkte anleggene med unntak av anleggene som planlegges på eiendommen til Titania gruver. Det vises til vedtak om samtykke til ekspropriasjon, gitt som eget dokument.

NVE gjør samtidig oppmerksom på at ekspropriasjonstillatelsen faller bort dersom begjæring av skjønn ikke er fremsatt innen ett år etter endelig vedtak er fattet, jf. oreigningslova § 16.

NVE forutsetter at tiltakshaverne forsøker å komme frem til minnelige ordninger med berørte grunneiere/rettighetshavere. Dersom dette ikke er mulig, skal den enkelte grunneier kompenseres gjennom skjønn.

8.3 Søknad om forhåndstiltredelse

Tellenes Vindpark DA søker også i medhold av oreigningslova § 25 om forhåndstiltredelse til å igangsette anleggsarbeidene etter at skjønn er begjært og før skjønn er avholdt.

NVE har foreløpig ikke realitetsbehandlet denne delen av søknadene. OED vil avgjøre søknadene om forhåndstiltredelse når eventuelt skjønn er begjært.

Vedlegg. Tematiske konfliktvurderinger, innkomne merknader og vurdering av beslutningsgrunnlaget

1 Tematiske konfliktvurderinger

Tiltaket er kategorisert gjennom arbeidet med tematiske konfliktvurderinger.

Prosjekt	Naturmiljø	Kulturminner og kulturmiljø	Landskap	Sum miljø, landskap og kulturminner	Forsvar
Tellenes	C	B-C	C	C	C

Forsvarsbygg har gitt tiltaket kategori C i henhold til gjeldende hierarkiske skala for konfliktnivå. Dette vil si at vindkraftverket med stor sannsynlighet vil påvirke Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur. Forsvarsbygg skriver at kostnader for nødvendige avbøtende tiltak må dekkes av tiltakshaver.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) og Riksantikvaren har i en fellesuttalelse av 11.5.2012 vurdert de samlede virkninger av Tellenes vindkraftverk til kategori C.

1.1.1 Naturmiljø

For temaet naturmiljø er tiltaket vurdert til kategori C. Det påpekes at vindkraftverket kan medføre virkninger hubro, fugletrekk, kystlynghei og klokkesøte. DN mener også at planområdet går tapt som friluftslivsområde. Det foreslås naturtypeundersøkelser og å unngå inngrep i de mest verdifulle områdene.

1.1.2 Kulturminner og kulturmiljø

For temaet kulturminner og kulturmiljø er tiltaket vurdert til kategori B-C. Det påpekes at det finnes flere verdifulle kulturminner i tiltakets influensområde, men at tiltaket ikke vil være synlig fra de viktige kulturminnene Sogndalsstrand, Hellenen og Blåfjellanlegget. Det påpekes videre at kulturminnet Skrivarfjellet ligger innenfor planområdet, og det foreslås at vindturbinene plasseres slik at konflikten med dette kulturminnet reduseres.

1.1.3 Landskap

For temaet landskap er tiltaket vurdert til kategori C. Det påpekes at landskapet i området ikke er åpent, og det vurderes at landskapet med sine dalbunner og koller til en viss grad kan absorbere inngrepet. Det foreslås at vindturbinene nærmest Guddalen fjernes eller flyttes.

2 Innkomne merknader

NVE har mottatt 19 høringsuttalelser til planendringssøknaden om Tellenes vindkraftverk. Disse er sammenfattet under.

2.1.1 Lokale og regionale myndigheter

Lund kommune skriver i brev av 21.3.2012 at kommunestyret i møte av 15.3.2012 fattet følgende vedtak:

- 1. Protestene fra grunneierne i Drivdal imøtekommes ved at møller grensende til Drivdal må trekkes tilbake slik at støygrensen på 45 dB tilfredsstilles og det visuelle inntrykket dempes.*
- 2. Intern-vegsystemet til vindparken må knyttes til det offentlige vegnettet i Lund.*
- 3. Det forutsettes at utbygger går i dialog med Lund kommune etter konsesjon eventuelt er gitt for å utarbeide liste over avbøtende tiltak og lokale ringvirkninger - herunder veiforbindelse mellom Lund og Sokndal.*
- 4. Lund kommune forventer at utbygger lykkes med å få avtaler med aktuelle grunneiere.*

Sokndal kommune skriver i brev av 6.3.2012 at Hovedutvalg for landbruk, miljø og teknikk har fattet følgende vedtak i saken:

- 1. Sokndal kommune er positiv til at det gis konsesjon for utbygging av Tellenes vindkraftverk med tilhørende nettilknytning til Sokndal og Lund kommune ved tiltakshaver Zephyr AS*

2. *Sokndal kommune ber om at følgende forhold blir spesielt vektlagt i en evt. konsesjon:*
 - a. *En evt. utbygging av vindmøllepark må ikke komme i konflikt med en evt. fremtidig omlegging av rv. 44 over Tellenes.*
 - b. *Når en evt. konsesjon ikke forlenges, forutsettes det at ikke bare vindmøllene, men også kraftlinjer som ikke lenger vil føre strøm, inkl. master, transformatorer etc. fjernes.*
 - c. *Forhold til turstien "Opplev Dalane" må forsøkes vektlagt slik at innvirkningen på denne blir minst mulig.*
 - d. *Det må vurderes å legge kraftlinjen i kabel i bakken for å sikre befolkningen på Øvre Log mot strålingsfare.*
3. *Forutsetning for at konsesjon gis, er at utbygger ved anlegg av interne veger, anlegger dem ut fra offentlighetens/allmennhetens (kommune, fylke eller stat) behov og tar kostnadene knyttet til dette.*
 - a. *Nærmere presisering av traseer og størrelse på område for regulering, vil bli gitt i behandling av reguleringsplan.*
4. *Sokndal kommune ber om at de forhold som blir tatt opp i sakens vurderinger blir spesielt vektlagt og vurdert i konsesjonen.*

I saksutredningen påpekes det at det er usikkerhet knyttet til forekomst av hubro i området, og det foreslås å gjennomføre hubroundersøkelser før konsesjonsbehandlingen. Det bes også om en mer grundig kartlegging av klokkesøte i forbindelse med detaljplanleggingen av vindkraftverket, og om at en eventuell konsesjon skal gi tydelige føringer på hvordan kartleggingen skal gjennomføres og hvordan forekomstene skal hensyntas. Disse avbøtende tiltakene blir foreslått:

- I evt. hekkeområder for hubro bør den mest omfattende bygge-/ anleggsperioden ikke legges til perioden februar-mai.
- Under prosjektering må Zephyr gå i dialog med kommunene og Dalane Friluftsråd slik at en legger til rette for ferdsel og friluftsliv og at konsekvensene blir minst mulig.
- Anbefalt støygrense må følges.

Helsesjefen anbefaler at tiltakshaver lager en risikoanalyse med tanke på tretthetsbrudd på rotorblader og iskast. Det bør ifølge helsesjefen velges løsninger som sikrer at rotorbladene er fri for is. Det forutsettes at utbyggingen ikke må medføre forurensning og virkninger for drikkevannskilder, og det bes om en mer detaljert kartlegging av skyggekast for de spesielt utsatte boligene/fritidsboligene. Helsesjefen ber også om at området sikres med tanke på anleggstrafikk, og om en vurdering av konsekvenser ved en eventuell konkurs eller annet opphør av leieforhold. Det kreves en presisering av hvordan og hvem som har ansvar for at avvikling av vindkraftverket vil foregå.

Næringssjefen er positiv til tiltaket, og anbefaler et samarbeid med et motorsportsenter og Jøssingfjordsenteret. Han anbefaler videre at det settes følgende vilkår i en eventuell konsesjon:

- Driftsorganisasjonen for Tellenes vindkraftverk legges til Sokndal.
- Ved innhenting av anbud skal det, så langt det er mulig, legges opp slik at lokale aktører kan komme i posisjon gjennom flere mindre anbud.

Fylkesmannen i Rogaland skriver i brev av 12.3.2012 at de er positive til tiltaket dersom de foreslåtte avbøtende tiltakene gjennomføres. Fylkesmannen påpeker at vindkraftverket planlegges i ja-områder i fylkesdelplanen for vindkraft, men at vindkraftverkets delområde 2 er plassert i et LNF-N-område med betydelige naturverninteresser.

Fylkesmannen mener konsekvensutredningen er omfattende og at den drøfter de vesentlige verdier og mulige konflikter. De påpeker at klokkesøte er registrert flere steder i planområdet, men skriver at andre områder vil bli prioritert for å ivareta kystlynghei med denne arten. Slik vil ifølge Fylkesmannen virkningene for denne type kystlynghei bli akseptable. Fylkesmannen påpeker videre at konsekvensgraden for hubro er vurdert til å være stor/middels negativ. De mener dette er alvorlig, og at de avbøtende tiltakene som er nevnt i konsekvensutredningen bør gjennomføres. For å redusere risikoen for elektroksjon ønsker de at de mest utsatte delene av 22 kV-ledningene legges i jordkabel. Fylkesmannen ønsker forundersøkelser av klokkesøte og mulige reirlokalteter for hubro for å avklare usikkerhet. De ber også om en oppklaring rundt tabell 10-5 i konsekvensutredningen, der samlet belastning for hubro og rovfugltrekk er vurdert som "ikke aktuelt/ikke til stede". Det påpekes i tillegg at det er andre dagrovfugler i planområdet, og det bes om at disse artene hensyntas ved annen utbygging i grenseområdet mellom Lund og Sokndal kommuner.

Fylkesmannen påpeker at tiltaket vil medføre en INON-reduksjon. De vurderer en slik reduksjon som uunngåelig og mindre vesentlig i forhold til andre konflikter med naturmiljøet. Når det gjelder støy, skriver Fylkesmannen at avbøtende tiltak må vurderes der støynivået er over anbefalte grenseverdier.

Rogaland fylkeskommune skriver i brev av 22.3.2012 at Fylkesutvalget i møte av 20.3.2012 fattet følgende enstemmige vedtak:

- 1. Rogaland fylkeskommune tilrår at det gis konsesjon for Tellenes vindkraftverk i Sokndal og Lund kommuner i henhold til søknad av desember 2011.*
- 2. Rogaland fylkeskommune forutsetter at videre planprosess og eventuell realisering av tiltaket gjennomføres i samsvar med bestemmelsene i Kulturminneloven, jfr. saksforelegget.*

I saksforelegget står det at eventuelle funn av kulturminner som gjøres ved gjennomføringen av tiltaket straks skal varsles Rogaland fylkeskommune, og at alt arbeid skal stanses inntil vedkommende myndighet har vurdert/nærmere dokumentert funnet, jfr. Lov om kulturminner § 8, 2. ledd. Det påpekes at fylkeskommunen er høringsinstans for en eventuell søknad om tiltak innenfor områdene som er regulert til *spesialområde/hensynssone bevaring* i forbindelse med kaianlegg og forbedring av vei i Rekefjord. Fylkesrådmannen stiller seg spørrende til utvalget av kulturminner som er blitt vurdert i konsekvensutredningen og til hvilke kriterier som ligger til grunn for utvelgelsen. Kulturmiljøet Øvre Drivdal brukes som eksempel. Det påpekes at Øvre Drivdal ikke er konsekvensutredet som berørt kulturmiljø selv om det er flere SEFRAK B-objekter på dette stedet. I saksforelegget står det også at kulturminnelovens § 9 anses oppfylt og at det burde vært foretatt egne undersøkelser av rovfugltrekket i området. Fylkesrådmannen mener at landskapet i området og nærheten til Titanias dagbrudd tilsier et lavt konfliktnivå, og påpeker at dette gjenspeiles i Fylkesdelplanen for vindkraft. Han anbefaler med henvisning til fylkesdelplanen og en helhetsvurdering at det gis konsesjon til vindkraftverket, til tross for negative virkninger for landskap og INON, usikkerhet rundt temaet fugl og visse svakheter ved kulturminnevurderingene.

2.1.2 Sentrale myndigheter

Direktoratet for naturforvaltning (DN) skriver i brev av 30.3.2012 at hele planområdet burde vært undersøkt for forekomster av verdifull kystlynghei. Det påpekes at delområde 1 og 2 er dårligere kartlagt enn det øvrige planområdet, og DN mener det burde undersøkes hvordan et lyngheiområde som er kartlagt i Lund kommune fortsetter inn i Sokndal kommune. DN viser videre til at to nye rapporter omtaler en større lokalitet med kystlynghei som ikke har vært beskrevet i tidligere registreringer. Denne lokaliteten ligger delvis innenfor planområdet, og er gitt stor verdi på grunn av mange forekomster av klokkesøte. Det påpekes at kystlynghei er en truet naturtype, og DN mener at lokaliteten kan ha høy verdi også uavhengig av klokkesøte forekomster dersom det har vært svidd i forbindelse med aktiv drift. De skriver at de kan bidra med vurderinger dersom de får mer informasjon om lokaliteten. DN mener det bør gjennomføres avbøtende tiltak knyttet til klokkesøte som går ut over tiltakene som er vurdert i konsekvensutredningen.

DN mener at fuglelivet i området ikke er grundig undersøkt. De skriver at det er kjent at rovfugl hekker i nærheten av planområdet og at området benyttes av hubro. Det påpekes at området rundt Titania gruver er godt undersøkt for hubro uten at arten er observert, men DN mener at disse observasjonene ikke er overførbare til naboområder. De mener at tilsvarende undersøkelser burde vært gjennomført også i resten av planområdet, og skriver at NVE har god grunn til å stille tilsvarende krav til Zephyr AS som Sokndal kommune har stilt til Titania AS. DN påpeker at det tidligere er registrert hubrohekkning i området og at det er observert en hubrounge i 2005 eller 2006. Så lenge området ikke er undersøkt, mener DN at usikkerheten om virkninger for hubro er større enn det som er angitt i konsekvensutredningen. De viser til foreslåtte tiltak for å redusere dødelighet for hubro, men er uenige i at disse tiltakene vil redusere konfliktnivået vesentlig. DN mener de viktigste virkningene for hubro er knyttet til forstyrrelse. DN mener også at det bør gjennomføres kartlegging av andre fuglearter i planområdet og det nære influensområdet.

DN viser til at influenssonen når det gjelder landskap i konsekvensutredningen er avgrenset til 10 kilometer, og mener dette ikke er tilstrekkelig. De anbefaler at landskapsvirkninger vurderes for en sone opp til 20 kilometer fra planområdet. DN savner fotografier som kunne illustrert friluftslivskvalitetene i influensområdet. De skriver at influensområdet har en del attraksjoner, kvaliteter og bruksmuligheter som gjør dem svært verdifulle for friluftsliv, og nevner merkede turstier, utsiktspunkt/turmål, badeplass, "Ruggesteinen" og turmål med historisk interesse. De mener også at planområdet har friluftslivskvaliteter, med unntak av området nærmest Titania gruver. Det vises til at adkomstveien er vurdert som en mulig positiv virkning for friluftsliv. DN mener dette ikke er relevant, og anbefaler at utredningen skal få frem virkninger for eksisterende friluftsliv.

Nasjonalt folkehelseinstitutt påpeker i brev av 16.3.2012 at vindkraftverket vil medføre et støynivå på over Lden 45 dBA ved flere boliger og fritidsboliger. De påpeker også at det ved mange bygninger vil være et støynivå på mellom Lden 40 og 45 dBA, og at det er store individuelle variasjoner i reaksjoner på støy. På dette grunnlag anbefaler Folkehelseinstituttet at tiltakshaver gjennomfører de avbøtende tiltakene som er foreslått i søknaden. De mener støyvirkningene i anleggsfasen er relativt små sammenlignet med støyvirkningene i driftsfasen, men fremhever at varsling ved spesielt støyende hendelser vil være et viktig tiltak i anleggsfasen. Folkehelseinstituttet viser for øvrig til anbefalinger om anleggsvirksomhet i støyretningslinjen T-1442.

Statens vegvesen påpeker i brev av 27.2.2012 at den nærmeste veien til planområdet er *fylkesvei* 44, ikke *riksvei* 44. De viser til at Rogaland fylkeskommune er i gang med å planlegge omlegging av fv. 44, og påpeker at delområde 5 for vindkraftverket planlegges nær den nye veitraseen. Statens vegvesen forutsetter at dette avklares med fylkeskommunen, og de minner om byggegrensen langs

offentlig vei. Det stilles også spørsmål ved at planene for omleggingen av fv. 44 ikke fremkommer av konsekvensutredningen.

De skriver at nødvendige vei- og kryssutbedringer skal planlegges i tett dialog og samarbeid med ansvarlig veimyndighet. Det bes derfor om at Statens vegvesen kontaktes for befarings. De påpeker videre at det må søkes om egen tillatelse til spesialtransporter, og at all kryssing av hovedstamveinett er søknadspliktig. Det understrekes at det må søkes særskilt om eventuelle nye avkjørsler, og at tekniske planer som berører overordnet veinett skal forevises og godkjennes av Statens vegvesen før byggetillatelse blir gitt. Statens vegvesen forutsetter at støyretningslinjen T-1442 legges til grunn, og at tiltakshaver foretar en vurdering av flerkildestøy i området. I den sammenheng påpeker de at beregninger av flerkildestøy også skal inkludere veitrafikkstøy fra overordnet veinett. De skriver at det må iverksettes avbøtende tiltak dersom støynivået økes vesentlig som en direkte følge av prosjektet.

Mattilsynet - Distriktskontoret for Dalane, Sirdal og Flekkefjord skriver i brev av 16.3.2012 at delområde 1 berører nedslagsfeltet til Guddalsvatnet, som er drikkevannskilde for Hauge vannverk, at delområde 2 berører nedslagsfeltet til Lundevatn, som er drikkevannskilde for Åna-Sira vannverk og at delområde 5 berører Sagevatn og Taljevatn, som er drikkevannskilder for Titania AS. De påpeker at alle de nevnte vannverkene er godkjenningspliktige vannforsyningssystemer. Det betyr at det er Mattilsynet som skal godkjenne og sette vilkår for tiltak i nedbørsfeltene, dersom tiltakene eventuelt kan ha betydning for vannkvalitet eller leveringssikkerhet, jf. Forskrift om vannforsyning og drikkevann, §§ 8 og 14.

Mattilsynet mener en eventuell konsesjon må ivareta Mattilsynets rolle som drikkevannsmyndighet på en hensiktsmessig måte. De foreslår følgende vilkår i konsesjonen:

I nedslagsområdene for drikkevannskilder skal omfanget av anleggsutbygging, herunder planer for veibygging mv. og konkret plassering av vindturbiner og andre installasjoner, forelegges vannverkseier for uttalelse og deretter Mattilsynet for særskilt vurdering og godkjenning.

Som del av miljø- og transportplanen skal konsesjonær, i samarbeid med vannverkseier, avklare hvilke tiltak som skal iverksettes for å sikre drikkevannskildene, både i anleggs- og driftsperioden. Før planen godkjennes av NVE skal den del av planen som angår nedslagsfeltene for drikkevannskilder forelegges Mattilsynet for særskilt godkjenning.

2.1.3 Tekniske instanser

Statnett viser i brev av 26.3.2012 til beskrivelsen av nettilknytning via en ny transformator 132/300 kV, og mener en slik løsning er fornuftig. De skriver at transformatoren bør være omkoblbart til 420 kV, men at spørsmålet om 300 kV-feltene skal bygges etter 420 kV-standard bør ses i sammenheng med fremtidig ombygging av anlegget til 420 kV. Statnett påpeker at det er avgjørende med en hensiktsmessig fordeling av vindkraft i nettet for at mest mulig vindkraft skal bli realisert i regionen. Ny produksjon i Åna-Sira må ifølge Statnett derfor ses i sammenheng med produksjon i nye Bjerkreim transformatorstasjon.

Statnett forutsetter at konsesjonær følger kravene i FoS og FoL, og ber NVE gjøre konsesjonssøker spesielt oppmerksom på at Statnett legger til grunn at FoS § 14 og veileder for funksjonskrav i kraftsystemet (FIKS) følges. Konsesjonær anbefales uten ugrunnet opphold å søke/informere systemansvarlig om anlegget etter at konsesjon er gitt for å ta høyde for de funksjonskrav som vil ligge til grunn for å gi vedtak om idriftsettelse. Statnett er bekymret for utviklingen av kraftsystemets spennings- og frekvensreguleringsevne, og ber om at alle kraftverk designes slik at de kan delta i reguleringen av både spenning og frekvens. Vindkraftverket skal ifølge Statnett utstyres med parkregulator.

Lyse Elnett skriver i brev av 16.2.2012 at det er riktig at den ledige kapasiteten i nettet for tilknytning av vindkraftverk i Sør-Rogaland er i ferd med å bli fylt opp med konsesjonsgitte vindkraftverk, men påpeker at en stor del av disse prosjektene er til klagebehandling. De skriver at det derfor er usikkert om det vil være ledig kapasitet til Tellenes vindkraftverk uten forsterkning av sentralnettet. Lyse Elnett informerer om at de har utført en statisk analyse som viser at tiltak som ombygging av vestre korridor til 420 kV, temperaturoppgradering av linjene Feda - Åna-Sira og Bjerkreim - Stokkeland og bygging av ny sentralnettslinje mellom Lyse og Stølaheia kan gjøre det forsvarlig å tilknytte mer vindkraft. De skriver at det er mulig utbyggingen av hele eller deler av Tellenes vindkraftverk må vente til ett eller flere av disse tiltakene er gjennomført. De mener også det må utføres en dynamisk analyse for å finne ut hvor mye vindkraft som faktisk kan tilknyttes nettet, og skriver at vindkraftkonsesjonærene må regne med å være med på å dekke kostnader for dynamisk analyse og nødvendige nettforsterkningstiltak.

Lyse Elnett påpeker at sentralnettslinja Åna-Sira - Kjelland går gjennom planområdet. De krever at det skal være så stor avstand mellom denne linja og de nærmeste vindturbinene at linja ikke blir skadet dersom vindturbinene velter. De ser positivt på at tiltaket kan medføre reserveforsyning til Titania gruver, og mener dette er en grunn til at Tellenes vindkraftverk eller et annet vindkraftverk i nærheten bør bygges forholdsvis raskt. Det påpekes at det er flere vindkraftplaner i området, og Lyse Elnett mener dette tilsier at det ved dimensjonering av sentralnettstransformator for tilknytning bør legges til rette for at flere av disse vindkraftverkene kan tilknyttes nettet. De skriver også at det bør være mulig å bruke den planlagte 132 kV-ledningen til å forsyne forbruk i fremtiden, og ber om gjennomtenkte planløsninger for å få plass til transformatorer for tilknytning av flere vindkraftverk. I den sammenheng mener de at 132 kV-linja Åna-Sira - Tellenes bør være en duplex-linje, slik at for eksempel Fruknuten og Dufjellet vindkraftverk kan knyttes til den samme linja i fremtiden. De mener også at sentralnettstransformatorene i Åna-Sira hver bør være på minst 300 MVA, og at de må være omkopplbare til 420 kV for å legge til rette for en fremtidig spenningsoppgradering av sentralnettet.

Norkring viser i brev av 16.3.2012 til tidligere høringsuttalelse fra 2006, der det ble fastslått at Tellenes vindkraftverk ikke ville forstyrre TV-signaler i området. Norkring påpeker at det nye digitale bakkenettet er slått på etter 2006, og at de derfor er mer usikre på virkningene av forstyrrelser fra vindturbiner. De mener likevel det er liten sannsynlighet for at vindturbinene vil forstyrre mottak av radio- og TV-signaler, men ber om å komme tilbake til saken dersom det viser seg at det blir forstyrrelser. Det kan da være nødvendig å etablere en eller flere ekstra sendere i området. Norkring gjør også oppmerksom på at det er flere radiolinjesamband i området som går via senderpunktet Voreknuten. De mener derfor Telenor bør kontaktes for å avklare eventuelle konflikter med vindturbiner.

2.1.4 Lokale og nasjonale interesseorganisasjoner

Norges Miljøvernforbund (NMF) skriver i brev av 27.1.2012 at de krever avslag på søknaden om Tellenes vindkraftverk. De er særlig kritiske til at vindkraftverket planlegges i skrinne fjellområder og at tiltakshaver har søkt om ekspropriasjonstillatelse. NMF påpeker at vindkraftverket vil medføre bygging og oppgraderinger av kraftledninger, og mener ryddebeltene vil medføre økte globale CO²-utslipp.

NMF påpeker at kraftledninger og veier kan fragmentere habitater, at vindturbinene utgjør en kollisjonsrisiko for rovfugler og at vindkraftverket vil medføre en INON-reduksjon. De skriver også at de samlede virkningene for hubro av den samlede vindkraftutbyggingen i Norge vil bli stor. NMF mener vindkraft er en ustabil og unødvendig energikilde, og at vindkraftutbyggingen vil medføre økte strømpriser. NMF er også bekymret for lavfrekvent støy, skyggekast, virkninger for friluftslivet,

iskast, elektromagnetisk stråling for mennesker og dyr og virkninger for reiselivsnæringen. Dersom det gis konsesjon, krever NMF at nettilknytningen bygges med jordkabel. De krever også at eventuell konsesjonær må ha kontinuerlig bankgaranti for å finansiere fjerning av anlegget og tilbakeføring av landskapet.

Norsk Zoologisk Forening (NZF) påpeker i brev av 15.3.2012 at Norge har sluttet seg til Den europeiske flaggermusavtalen (EUROBATS), og at to av hovedmomentene i denne avtalen er:

- *Partene forplikter seg til å kartlegge viktige lokaliteter for flaggermus i sine land, og søke å beskytte disse mot ødeleggelse eller forstyrrelser.*
- *Partene forplikter seg til å fatte ytterligere tiltak når det er nødvendig for å sikre bestander som er truet.*

NZF skriver at vindkraftverks negative virkninger for flaggermus har fått stor forskningsmessig oppmerksomhet de siste par tiårene. Det vises i den sammenheng til ulike foredrag, presentasjoner, rapporter og resolusjoner. NZF mener at sannsynligheten for negative virkninger vil være liten for vindkraftprosjekter som er lokalisert over tregrensen og i Nord-Norge, men at vindkraftprosjekter sør i landet og langs kysten kan medføre store negative virkninger for flaggermus. De påpeker at det så langt ikke er gjennomført flaggermusundersøkelser i forbindelse med vindkraftutbygging i Norge, og mener dette strider mot forpliktelsene i EUROBATS-avtalen og naturmangfoldloven. Det påpekes videre at flere av de rødlistede flaggermusartene er kjent for å være langdistansetrekker, og at disse artene er påvist langs kysten av Sør-Norge. Artene trollflaggermus, storflaggermus og skimmelflaggermus nevnes spesielt, og det påpekes at disse artene hører til blant de flaggermusslektene som har størst kollisjonsrisiko med vindturbiner. NZF mener at vindkraftverk i trekkleiene for disse artene eller i områder hvor sjeldne arter har trekkleier kan ha store negative virkninger.

NZF skriver at Rogaland er dårlig undersøkt med hensyn til flaggermus, men at enkelte mindre kartleggingsprosjekter blant annet har ført til funn av en ny art for landet. De skriver videre at det finnes indikasjoner på at Rogaland kan være et viktig fylke for trekk av andre sjeldne arter, særlig trollflaggermus. På dette grunnlag mener de at det bør legges vekt på kartlegging av flaggermus i konsekvensutredninger for vindkraftverk i Rogaland. NZF påpeker at flaggermus ikke er nevnt eksplisitt i utredningsprogrammet for Tellenes vindkraftverk, og viser til at flaggermus heller ikke omtales i konsekvensutredningen. De mener dette er en uakseptabel mangel ved utredningen. NZF krever derfor at det gjennomføres en konsekvensutredning for flaggermus før en eventuell konsesjon kan gis. De skriver at undersøkelsene må gjennomføres av kompetente personer som har det nødvendige utstyr og de nødvendige tillatelser til å utføre dette arbeidet.

2.1.5 Privatpersoner og bedrifter

Kjell Ove Elve skriver i brev av 15.3.2012 at han er grunneier i planområdet. Han undrer seg over at Lund kommune anbefaler at det gis konsesjon til tross for at kommunen ikke har eiendomsskatt og at flertallet av grunneierne på Lund-siden er imot bygging av vindkraftverket. Elve mener Lund kommune er blitt tilsidesatt i planleggingen og utformingen av vindkraftverket, og påpeker at navnet Tellenes kobles til Sokndal og at NVE bare har avholdt folkemøter i Sokndal. Det påpekes også at Lund kommune ikke har spurt grunneierne om de ønsker en slik utbygging på deres eiendommer.

Elve skriver at grunneierne og Lund kommune ikke vil få del i verdiskapningen knyttet til prosjektet. Det påpekes at trafikk inn og ut av vindkraftverket vil foregå fra Sokndalsiden, og Elve mener det i praksis vil være umulig for næringslivet i Lund å levere tjenester og ta del i utbygging og vedlikehold av vindkraftverket. Han skriver at en utbygging fra Lund-siden ville medført verdiskapning for

grunneierne og Lund kommune, men at planene slik de foreligger vil bety en verdiforringelse for grunneierne.

Elve påpeker at det på Lund-siden av planområdet er urørt natur med kystlynghei og klokkesøte. Han skriver at dette ikke er omtalt i konsesjonssøknaden. Det påpekes at det står i søknaden at de fleste vannene i området er fisketomme. Elve mener dette er feil, og påpeker at Elvevassdraget kalkes og pH-måles hvert år, at det er satt ut fisk, og at det er observert at fisken overlever og formerer seg. Det påpekes også at planområdet er beiteområde for hjortevilt, og Elve mener det er sannsynlig at vindkraftverket vil fordrive elgen fra området. Han skriver at Elvevassdraget er et vakkert naturområde, og at området bør brukes til friluftsliv, bading, jakt, fiske og rekreasjon fremfor bygging av vindkraftverk.

I brev av 5.10.2012 kommer Kjell Ove Elve med tilleggsmomenter til den opprinnelige høringsuttalelsen. Han påpeker at Norsk Vind Energi og Zephyr har gått sammen om prosjektet gjennom det nye selskapet Tellenes Vindpark DA. Han skriver at bruken av Tellenesnavnet gir Sokndal en fordel fremfor Lund når det gjelder profilering og verdiskapning. Elve skriver i tillegg at det er bestemt at vindkraftverket får kontor i Sokndal, og mener dette støtter hans tidligere argumentasjon om at Lund kommune og grunneiere i Lund ikke får ringvirkninger og verdiskapning fra vindkraftverket. Han er også kritisk til prosessen i Lund kommune, og mener kommunestyret ville sagt nei til vindkraftverket dersom saken hadde vært skikkelig belyst i Lund. Elve fraråder at det gis konsesjon til vindturbiner på Lundsiden av planområdet.

Rune Staddeland skriver i brev av 15.3.2012 at han har kjøpt et gårdsbruk med lange tradisjoner og stor utmark i Flekkefjord. Han skriver at formålet med investeringen var å etablere seg i et naturskjønt område der alternativ gårdsdrift og rekreasjon ville være grunnleggende elementer, og påpeker at han har investert betydelige midler i gården etter at han flyttet dit. Staddeland er derfor kritisk til at det i området rundt gården er planlagt sju vindkraftverk.

Det påpekes at eiendommen ligger i et LNF-område med god utsikt til planområdet for Tellenes vindkraftverk. Staddeland er uenig i vurderingen i konsekvensutredningen om at områdets verdi for friluftsliv er liten, og skriver at en tur på den merkede turløypen mellom Allestad og Gumpelfjell gir en unik naturopplevelse av et kulturlandskap som blant annet søkes gjenskapt i landskapsvernområdet på Hidraheia. Han påpeker at gårdsbruket ikke er nevnt i konsekvensutredningen, og krever en detaljert utredning for gården, med visualiseringer, støyutredning og skyggekastberegninger. En realisering av Tellenes vindkraftverk vil ifølge Staddeland medføre store negative virkninger for bruksverdien og den økonomiske verdien til eiendommen. Han spør derfor om hvordan storsamfunnet vil kompensere for dette.

Staddeland påpeker at det stadig observeres truede rovfuglarter over gården, og han er bekymret for virkninger for fugler som trekker i området dersom der planlagte vindkraftverkene etableres. Han er kritisk til konsekvensutredningene i vindkraftsakene i området, og mener ordlyder, formuleringer og vurderinger er kopierte og subjektive. Staddeland mener at fugletrekkene i området bør utredes av fagpersoner som ikke er oppnevnt av utreder. Han mener også at betydningen av biotoper blir bagatellisert i alle konsekvensutredningene for vindkraftverk i området.

Staddeland er kritisk til grenseverdiene for støy, og skriver at all støy er uakseptabel for folk som har valgt å leve et liv i stillhet. Han skriver at han føler seg overkjørt av profittjagende storkonsern og kommunepolitikere, og påpeker det han mener er korrupsjon i en lokal vindkraftsak. Staddeland forventer at alle sakene i området blir behandlet som en helhet, og at allerede konsesjonsgitte vindkraftverk som Egersund vindkraftverk og Lista vindkraftverk tas med i denne vurderingen.

Sveinung Helland skriver på vegne av sin familie og hytteeiere i Drivdal i brev av 8.3.2012 at han er kritisk til støyvirkningene fra det planlagte vindkraftverket. Han skriver at det er fred, ro og naturens lyder som er ryggraden for tilværelsen i Drivdal. Det påpekes at det allerede er bygget to kraftverk i Drivdal, og at dette har påvirket lokalbefolkningen gjennom visuelle virkninger, virkninger for brygger og båtstøer og fravær av fisk. Helland skriver at han og hytteeierne i området aldri vil akseptere vindturbiner på deres eiendom, og ber NVE fatte et vedtak om at det ikke skal være støy fra vindturbiner i Drivdal og om at vindturbine som er plassert ut mot Drivdal tas ut av planene.

Sveinung Helland opplyste i telefonsamtale av 22.10.2012 at han trekker høringsuttalelsen av 8.3.2012.

Tor Helland skriver i brev av 6.2.2012 at det ikke bør bygges vindturbiner i planområdet, som han beskriver som et vakkert område. Han påpeker at det er planlagt vindturbiner ca. 400-500 meter fra de nærmeste hyttene i Drivdal, og er kritisk til virkninger som støy, skyggekast og refleksblink. Helland mener det er uakseptabelt med en slik utbygging så nær hyttene. Det påpekes at noen hytteeiere leier ut hyttene sine til turister, og Helland mener vindkraftutbyggingen vil medføre negative virkninger for denne virksomheten. Han mener også vindkraftverket vil forringe eiendommene. Helland påpeker at vindturbine på Sokndalsiden er planlagt 5-6 kilometer bort fra bebyggelsen, og krever at det settes en grense på 3 kilometer ved Drivdal. Han mener 6-7 av de planlagte vindturbine bør fjernes eller trekkes lenger inn i landskapet.

Jonathan Cunha skriver i brev av 1.10.2012 at han er mot etablering av vindkraftverket, og at Elve er et spesielt og vakkert område. Han ønsker at dette området bevares for fremtidige generasjoner.

Titania AS skriver i brev av 16.3.2012 at de har konsesjon for gruvedrift på Tellenes. De påpeker at alternativ A for utbygging er planlagt på et område som for tiden er en forutsetning for Titanias drift, og mener at det må hjemles i konsesjonen at dette alternativet ikke kan gjennomføres med mindre bedriften finner det hensiktsmessig. Titania påpeker videre at de har anleggs-, område- og omsetningskonsesjon innenfor bedriftens eiendomsgrenser, og at planområdet for vindkraftverket ligger delvis på denne eiendommen. Det bes om at konsekvenser knyttet til dette avklares. De skriver at et linjenett må ha en avstand til dagbruddet som sikrer at sprengning kan foregå uten strengere sikkerhetskrav enn i dag, og at linjenettet må ses i sammenheng med Titanias nåværende og fremtidige behov. Det bes om at dette hjemles i konsesjonen.

Titania skriver at vindkraftplanene kommer i konflikt med drikkevannskildene til Titanias virksomhet. De ber om at utbygger legger til rette for alternativ vannforsyning fra Guddalsvatn til Tellenes, og om at planen inkluderer vann- og veiforbindelse mellom Tellenes og Guddalsvatn. De påpeker også at tiltaket vil medføre inngrep i nedslagsfeltet til Tellenesvatn, som brukes til prosessvann. Det er ifølge Titania avgjørende at vannet ikke blir forurenset med avrenning. De ber om at dette sikres, spesielt i byggeperioden, og hjemles i konsesjonen.

Titania påpeker mulig sambruk av veier i området, og forutsetter at veistandard, vedlikeholdsstandard og bruksrett avtales mellom partene. Dette gjelder også bruken av den private veien mellom fv. 44 og Tellenes. Titania forbeholder seg retten til å plassere egne kabler og rør i grøfter bygget av Zephyr på Titanias eiendom. Det påpekes også at Titania har interne kommunikasjonssystemer som kan bli påvirket av vindkraftverket. De ber om en vurdering av eventuelle virkninger, og skriver at ansvaret for avbøtende tiltak og korrigering av system må ligge på Zephyr.

3 Vurdering av beslutningsgrunnlaget

3.1 Innledning

Konsesjonsbehandling etter energiloven krever at beslutningsgrunnlaget i saken er tilstrekkelig før vedtak kan fattes.

Konsekvensutredningene for vindkraftverket er utarbeidet i medhold av forskrift om konsekvensutredning og utredningsprogram fastsatt av NVE 6.10.2005 og krav om oppdatering av søknad av 24.3.2011. På bakgrunn av utførte utredninger, innkomne merknader og egne vurderinger avgjør NVE om utredningene oppfyller kravene i utredningsprogrammet, og om det eventuelt har kommet frem nye sider/temaer som må belyses.

I det følgende presenteres NVEs vurdering av beslutningsgrunnlaget for Tellenes vindkraftverk. Beslutningsgrunnlaget er vurdert til å være tilstrekkelig for de temaer som ikke er nevnt.

3.2 Landskap

DN viser til at influenssonen når det gjelder landskap i konsekvensutredningen er avgrenset til 10 kilometer, og mener dette ikke er tilstrekkelig. De anbefaler at landskapsvirkninger vurderes for en sone opp til 20 kilometer fra planområdet. DN savner også fotografier som kunne illustrert friluftslivskvalitetene i influensområdet

Etter NVEs vurdering er det i denne saken tilstrekkelig å vurdere landskapsvirkninger opp til 10 kilometer unna planområdet. I konsekvensutredningen står det at ”vindkraftverket på lengre avstander vil oppleves som en samlet gruppe objekter, som er synlig i en begrenset del av synssektoren og som i liten grad dominerer landskapsopplevelsen”. NVE slutter seg til denne vurderingen, og vil ikke kreve ytterligere vurderinger. Når det gjelder fotografier som illustrerer friluftslivskvaliteter i influensområdet, vil NVE vise til at det ikke er satt krav om dette i utredningsprogrammet. NVE mener at friluftslivskvalitetene i influensområdet er vurdert på en tilstrekkelig måte i konsekvensutredningen.

3.3 Kulturminner

Fylkesrådmannen stiller seg spørrende til utvalget av kulturminner som er blitt vurdert i konsekvensutredningen og til hvilke kriterier som ligger til grunn for utvelgelsen. Kulturmiljøet Øvre Drivdal brukes som eksempel. Det påpekes at Øvre Drivdal ikke er konsekvensutredet som berørt kulturmiljø selv om det er flere SEFRAK B-objekter på dette stedet.

NVE legger til grunn at utreder har foretatt en vurdering av hvilke kulturminner som skal omtales. Den opprinnelige kulturminneutredningen fra 2005 er en grundig rapport utført av NIKU, og NVE mener utredningen er tilstrekkelig oppdatert i den nye konsekvensutredningen fra 2011. Etter NVEs vurdering vil ikke vindkraftverket medføre vesentlige konsekvenser for kulturmiljøet i Øvre Drivdal, og utelatelsen av dette kulturmiljøet i konsekvensutredningen er derfor ikke en viktig mangel.

3.4 Naturmangfold

Kunnskapsgrunnlaget for vurderingen av virkninger for naturmangfold omfatter blant annet:

- Opprinnelig konsekvensutredning fra 2006 med underliggende fagutredning om naturmangfold
- Konsekvensutredning fra 2011

- Konsekvensutredninger knyttet til andre vindkraftprosjekter i regionen
- Norsk Rødliste for arter (2010) og Norsk Rødliste for naturtyper (2011)
- Befaringer og møter med kommuner og berørte interesser i forbindelse med konsesjonsbehandlingen
- Innkomne høringsuttalelser

Utredningene om naturmangfold er basert på metodikk beskrevet i Statens håndbok 140 om konsekvensutredninger og i håndbøker fra DN, og materialet for rapportene er innhentet gjennom feltbefaringer, forskjellige rapporter, søk i databaser og intervjuer med ressurspersoner. NVE har nedenfor kommentert kunnskapsgrunnlaget tematisk.

3.4.1 Kunnskapsgrunnlag for vegetasjon og naturtyper

DN skriver at hele planområdet burde vært undersøkt for forekomster av verdifull kystlynghei. De skriver at delområde 1 og 2 er dårligere kartlagt enn det øvrige planområdet, og mener det burde undersøkes hvordan et lyngheiområde som er kartlagt i Lund kommune fortsetter inn i Sokndal kommune.

NVE viser til den opprinnelige utredningen om naturmangfold, som er utført av Rogalandsforskning. Der er det nevnte kystlyngheiområdet i Lund kommune omtalt, og det står at dette området strekker seg inn i Sokndal kommune. NVE vil derfor legge til grunn at dette området med kystlynghei dekker en større del av planområdet enn det som vises i den nye konsekvensutredningens utsnitt fra DNs Naturbase. Vi vil imidlertid påpeke at denne lokaliteten er vurdert til å ha middels verdi. Et vindkraftverks virkninger for områder med kystlynghei er etter NVEs vurdering begrenset. NVE vil i denne saken ikke legge spesiell vekt virkningene for denne lokaliteten, og mener derfor ikke det er hensiktsmessig å kreve nye feltbefaringer i området.

Etter NVEs vurdering er kunnskapsgrunnlaget for vegetasjon og naturtyper tilstrekkelig for å avgjøre konsesjonssøknaden.

3.4.2 Kunnskapsgrunnlag for fugl og annen fauna

DN mener at fuglelivet i området ikke er grundig undersøkt. De skriver at det er kjent at rovfugl hekker i nærheten av planområdet og at området benyttes av hubro. Det påpekes at området rundt Titania gruver er godt undersøkt for hubro uten at arten er observert, men DN mener at disse observasjonene ikke er overførbare til naboområder. De mener at tilsvarende undersøkelser burde vært gjennomført også i resten av planområdet, og skriver at NVE har god grunn til å stille tilsvarende krav til Zephyr AS som Sokndal kommune har stilt til Titania AS. DN påpeker at det tidligere er registrert hubrohekking i området og at det er observert en hubrounge i 2005 eller 2006. Så lenge området ikke er undersøkt, mener DN at usikkerheten om virkninger for hubro er større enn det som er angitt i konsekvensutredningen. Hubroundersøkelser blir også foreslått av Sokndal kommune.

NVE er enig med DN i at det er betydelig usikkerhet om omfang av og virkninger for hubro i området. I konsekvensutredningen vurderes området til å ikke være sentralt for hubro i regionen, og det vises til feltbefaringer der det ikke er funnet hekkelokaliteter for hubro. Det fremgår av den opprinnelige fagutredningen om naturmangfold at det er en hekkelokalitet omtrent 1 kilometer vest for delområde 1, og sannsynligheten for at de observerte hubroene er knyttet til denne hekkelokaliteten vurderes som stor. På dette grunnlag mener NVE at det ikke er sannsynlig med et stort omfang av hekkelokaliteter i planområdet. NVE vil ikke pålegge tilleggsutredninger om hubro, men vil vektlegge føre var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9 i konsesjonsavgjørelsen.

DN mener også at det bør gjennomføres kartlegging av andre fuglearter i planområdet og det nære influensområdet. NVE vil påpeke at konsekvensutredningen blant annet bygger på feltbefaringer knyttet til den opprinnelige konsekvensutredningen og på kontakt med lokale ressurspersoner. Etter NVEs vurdering er kartleggingen av fugl i området tilstrekkelig. NVE legger til grunn at området er vurdert til å være lite interessant som hekkeområde.

Rune Staddeland mener at fugletrekkene i området bør utredes av fagpersoner som ikke er oppnevnt av utreder. NVE vil ikke sette krav om nye utredninger av fugletrekk, og kan ikke sette krav om valg av utreder. NVE viser til at utredninger kvalitetssikres gjennom høringsprosessen og NVEs saksbehandling.

Norsk Zoologisk Forening (NZF) skriver at Rogaland er dårlig undersøkt med hensyn til flaggermus, men at enkelte mindre kartleggingsprosjekter blant annet har ført til funn av en ny art for landet. De skriver videre at det finnes indikasjoner på at Rogaland kan være et viktig fylke for trekk av andre sjeldne arter, særlig trollflaggermus. På dette grunnlag mener de at det bør legges vekt på kartlegging av flaggermus i konsekvensutredninger for vindkraftverk i Rogaland. NZF påpeker at flaggermus ikke er nevnt eksplisitt i utredningsprogrammet for Tellenes vindkraftverk, og viser til at flaggermus heller ikke omtales i konsekvensutredningen. De mener dette er en uakseptabel mangel ved utredningen. NZF krever derfor at det gjennomføres en konsekvensutredning for flaggermus før en eventuell konsesjon kan gis. De skriver at undersøkelsene må gjennomføres av kompetente personer som har det nødvendige utstyr og de nødvendige tillatelser til å utføre dette arbeidet.

På bakgrunn av innspillet fra NZF ba NVE om tilleggsopplysninger om flaggermus i epost av 4.5.2012. Det ble satt krav om vurdering av omfang av og virkninger for flaggermus, og om at feltbefaring skulle gjennomføres. NVE mottok en rapport om flaggermus i området 12.9.2012. Etter NVEs vurdering dekker denne rapporten kravene fra NVE og NZF.

Fylkesmannen ber om en oppklaring rundt tabell 10-5 i konsekvensutredningen, der samlet belastning for hubro og rovfugltrekk er vurdert som "ikke aktuelt/ikke til stede". Tiltakshaver har kommentert dette i brev av 18.9.2012. De skriver at vurderingen i konsekvensutredningen er misvisende, men at vurderingene som er gjort i teksten står fast.

3.4.3 Samlet belastning for naturmangfold

NVE har ikke funnet grunnlag for å kreve utredninger av samlede virkninger for naturmangfold ved behandlingen av vindkraftsaker i regionen. NVE mener at de utredningene som er gjennomført gir et tilstrekkelig grunnlag for å vurdere mulige samlede virkninger for disse temaene. Samlede virkninger for naturmangfoldet som følge av flere tiltak i området vurderes i kapittel 4.8.4.

NVE anser på denne bakgrunn at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget som er fremskaffet i denne saken er i samsvar med de krav som følger av naturmangfoldloven § 8. Etter NVEs vurdering står kunnskapsgrunnlaget i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. NVE anser utredningsplikten for naturmangfold som oppfylt. NVE ser ikke behov for å be om ytterligere utredninger. NVE viser til vurderingen av vindkraftverkets virkninger for naturmangfold, herunder samlet belastning, i kapittel 4.8.

3.5 Støy og skyggekast

Statens vegvesen forutsetter at støyretningslinjen T-1442 legges til grunn, og at tiltakshaver foretar en vurdering av flerkildestøy i området. I den sammenheng påpeker de at beregninger av flerkildestøy også skal inkludere veitrafikkstøy fra overordnet veinett. De skriver at det må iverksettes avbøtende

tiltak dersom støynivået økes vesentlig som en direkte følge av prosjektet. Sokndal kommune ber om en mer detaljert kartlegging av skyggecast for de spesielt utsatte boligene/fritidsboligene

Dersom det gis konsesjon, vil NVE sette vilkår om at konsesjonær skal foreta en vurdering av flerkildestøy fravindkraftverket og veitrafikk i området. Ved en eventuell konsesjon vil NVE også sette vilkår om mer detaljert kartlegging av skyggecast for nærliggende boliger.

3.6 Andre forhold

Rune Staddeland påpeker at hans eiendom ikke er nevnt i konsekvensutredningen, og krever en detaljert utredning for gården, med visualiseringer, støyutredning og skyggecastberegninger. NVE mener visualiseringene, støyutredningene og skyggecastberegningene som foreligger er et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag, og vil ikke stille krav om detaljutredninger for Staddelands eiendom.

Statens vegvesen stiller spørsmål ved at planene for omlegging av fylkesvei 44 ikke fremkommer av konsekvensutredningen. NVE viser til kapittel 4.16, der forholdet til fylkesvei 44 er vurdert.

3.7 Samlet vurdering av konsekvensutredningen

Etter NVEs vurdering danner søknaden med konsekvensutredning, innkomne merknader, møter og andre opplysninger et tilfredsstillende grunnlag for å vurdere virkningene av en etablering av Tellenes vindkraftverk med tilhørende nettilknytning. Ved en eventuell konsesjon kan ytterligere kartlegging av enkelttemaer bli aktuelt gjennom utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for anlegget.

Etter NVEs vurdering har tiltakshaverne oppfylt utredningsplikten fastsatt i utredningsprogrammet og i krav om oppdatering av søknad. Kunnskapsgrunnlaget i denne saken er etter NVEs vurdering i samsvar med de krav som følger av naturmangfoldloven § 8. NVE finner ikke grunnlag for å be om ytterligere utredninger eller opplysninger.